

ІВАНО-ФРАНКІВЩИНА

“Високо на горі, над містом, здалека видніється могутній і пишний замок галицьких князів. Здається, що він своїми мурами тримає в своїх руках місто...” — рядки невідомого автора, які засвідчують, що фортифікація у Галичі збудована ще за княжих часів.

Перша згадка про дерев'яну збудову датується 1144 роком. Згодом міцно укріплена цитадель перетворилася на замок галицьких князів. Існують твердження, що він мав двоповерхове підземелля. Від 1205 до 1221 року Галичем володіли угорці. 1240 року до міста підходить орда Батия. Ймовірно, що саме тоді ординці зруйнували твердиню над Дністром.

У XIV столітті князівський замок дістався польським магнатам, які почали відбудовувати його. Хоча існує версія, що його відбудував волинський воєвода Любарт у 1350—1352 роках, але вона дуже сумнівна. Ще одне джерело твердить, що відбудували замок у Галичі 1367 року, коли місто отримало магдебурзьке право (саме воно давало дозвіл на будівництво своєї міської фортифікації).

Замок був обнесений земляними валами й укріплений дерев'яни-

МУРИ, ЩО ТРИМАЮТЬ МІСТО

ми стінами. Будівля пережила жорстоке протистояння між панами і кріпаками. 1490 року замок штурмували загони повсталих селян під проводом Мухи.

У 1565—1566 роках проведена королівська люстрація Галицького староства. Із неї дізнаємося, що замок на той час відіграв важливу роль форпосту в Польському королівстві. У цій споруді була зосереджена місцева королівська адміністрація. Фортенний гарнізон, який захищав місто, замок і його мешканців, нараховував близько тисячі осіб.

1620—1621 роки — це часи безперервного наступу татар на замок. Отже, фортифікаційну споруду потрібно було зміцнити. Тож із дерев'яного замок стає кам'яним. Споруда двоярусна (одна тераса на іншій), трикутної форми, складається з п'яти оборонних веж. В'їжджали в замок через двоє воріт. Стіни фортеці зводилися з вапняку, мергелю і цегли. Збереглися руїни п'ятикутної Шляхетської вежі, що утворювала південну оборонну смугу.

Улітку 1649 року під час національно-визвольної війни українського народу замок здо-

були війська Б. Хмельницького. Після битви, яку фортеця витримала, вона була напівзруйнована. На Сеймі королівства польського постановили, що замок мусить реставрувати за власний кошт староста галицький А. Потоцький. Цього ж року на вже відбудований замок (за проектом італійського фортифікатора Франсуа Корассіні) наступають карпатські опришки. А 1676 року була облога фортеці турецько-татарською навалюю. Загалом за пе-

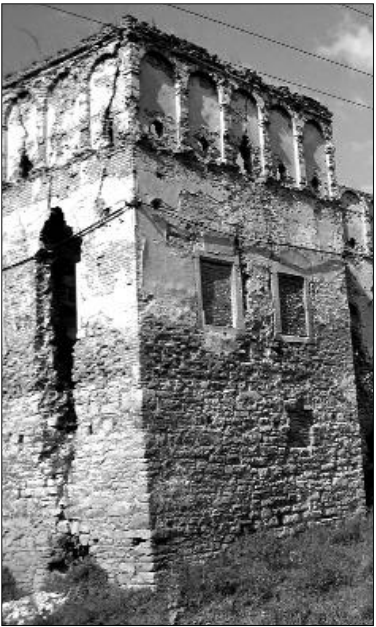
ріод польського володіння фортецею турецько-татарська орда здійснила 29 нападів.

У часи, коли Австро-Угорщина володіла Галичем, було віддано фатальне для цитаделі розпорядження губернатора. У 1796 році замок частково розбирають, аби використати матеріал кам'яних мурів для будівництва міста. Із роками стихійні лиха остаточно зруйнували споруду. Проте він не зник і потребує реставрації.

ЛЬВІВЩИНА

Місцеві мешканці чули цю історію ще від своїх прабабусь, а ті — від своїх. Вони стверджують, що замок, про який розповідь, будували на яйцях і молоці. Можна лише уявити, скільки потрібно було яєць, аби збудувати таку величезну споруду. Один мешканець міста за якийсь злочин отримав смертну кару. Проте власники поселення вирішили використати смертника в своїх корисливих цілях. Вони обіцяли подарувати йому життя, якщо він привезе три вози яєць на будівни-

СТАРІ СТІНИ
СТАРОГО СЕЛА

цтво замку, до того ж жодне яйце не повинно розбитися. І злочинцю це вдалося, оскільки він знайшов гарний спосіб — зварив їх перед дорогою. Та магнати не мали почуття гумору й таки стратили його.

Старе село розташоване в Пустомитівському районі Львівської області. Біля замку протікає потічок Давидівка. Фортифікаційну споруду в Старому селі вважали одним із найбільших і найгарніших замків нашої країни.

Найімовірнішою датою зведення замку є 1642 рік. Ініціаторами будівництва вважають князів Острозького, Заславського і Владислава Домініка. Проте вже через шість років оборонну споруду зруйнували війська Богдана Хмельницького. Замок швидко відбудували, адже

князям потрібні були стіни, які б захищали їх у такий неспокійний час. Завдяки їхнім зусиллям під час другого походу визвольних змагань замок витримав штурм. 1672 року туркам не вдалося його захопити.

Після смерті будівників фортеця переходила від одного власника до іншого. Часті зміни господарів погано впливали на стан замку.

Та вже на початку XVIII століття він стає власністю Сенявського, який провів ретельну реставрацію, зміцнив оборонну здатність замку, перевіз сюди зі Львова всю зброю (гармати, моздіри).

Та вже 1731 року фортифікаційна споруда переходить у руки князя Чарторийського. На жаль, князь не надто переймався її станом. Замок починає занепадати. Магнат По-

тоцький переобладнав його у пивоварню й винокурню.

Замок у Старому селі мав форму неправильного п'ятикутника, до стін будівлі прилягало шість башт, вищих за стіни замку, які виконували різні функції. Вхід до замку був розташований із південного боку і пролягав через розвідний міст. Замок огорожували рови й захисні вали. Щоб дістатися до його стін, потрібно було подолати непрохідні болота й греблю. Сьогодні дорога туди набагато легша, шкода тільки, що замок — занедбаний.

Далі буде.

● Матеріали підготувала Євгена СЛОБОДЯНЮК

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво KB № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Трибун
Омарів
Цук

Перший заступник
головного редактора
відділ політики
Володимир ПАВЛІВ
279-49-47

Заступник головного
редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57

Відділ просвітницької роботи
Ольга СКРИПКА
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovoprosvity.com.ua

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301212

Наклад — 11000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовір-
ність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою
право редагування та скорочення
текстів.

При використанні наших
публікацій посилання на “Слово
Просвіти” обов'язкове.

Передплатна ціна, врахо-
вуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.

Малюнок Марини Туровської

Фото Тамари Карпінської

Малюнок Сергія Дудченка

Малюнок О. Євтушенка

Малюнок Ю. Козюренка

Малюнок О. Євтушенка

Фото Б. Гдаля

Фото Б. Гдаля

Малюнок О. Дубовського

Малюнок О. Дубовського

Малюнок О. Дубовського

Малюнок В. Казанєвського

Малюнок І. Павчака

Малюнок Віктора Зіновіка

Малюнок Василя Лопати

Фото Петра Гончара

Фото Костянтина Денесюка

Малюнки Ю. Козюренка

Фото Петра Гончара

Фото Ганни Оборської

Фото Івана Пилипенка

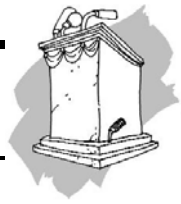
Фото Катерини Тарчевської

Фото Івана Пилипенка

Закінчення.
Початок у числах 32, 33 за 2001 рік

Продовження. Початок на с. 1

Закінчення.
Початок на с. 1

НОВА МОВА ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ПРО ДЕРЖАВНУ МОВУ

ПОЗИЦІЯ

Річ у тім, що журналіст із Криму, представник державної телерадіокомпанії “Крим” звинуватив Віктора Ющенка в порушенні прав російськомовного населення, бо, мовляв, існує указ Президента України, який зобов’язує державну телерадіокомпанію 50 відсотків ефірного часу говорити українською і кримськотатарською мовами.

Віктор Ющенко не шукав словесного перемир’я, як це було на всіх попередніх прес-конференціях, коли торкалися мовного питання. Він говорив про потребу національної самоповаги, про відповідальність журналіста за процеси, які відбуваються в Україні. “Якщо ми розуміємо, що живемо в Україні, і Крим — невід’ємна частина України, що державна мова — українська, що повага до національних коренів — це функція, завдання будь-якої компанії, — констатував Президент. — І про це говорить закон, як чинити в такому випадку. Президент своїм указом не регулює годин мовлення вашої компанії і ніколи не буде регулювати. Ваше запитання мене дивує, тому що у вашому віці таких запитань не ставлять. Я розумію, наскільки ця тема для вас є нерациональною, політизованою, агресивною”.

Віктор Ющенко висловив надію, що в Україні кожна людина через 5—10 років знатиме й російську, й українську, й англійську. І додав: “А ще краще, якби людина володіла 3—4 іноземними мовами. І це звучить красиво й демократично. Проте світовий досвід показує, що людина знає стільки мов, скільки їй потрібно в реальному житті. І те, що в Ук-

Більше сотні журналістів і українське суспільство загалом мали змогу її почути під час чергової великої прес-конференції Президента України 14 березня. І водночас вони могли переконатися у влучності такого анекдоту.

“ — Як називається людина, що володіє двома мовами, але послуговується рідною? —

Патріот.

— А людина, що говорить багатьма мовами? —

Поліглот.

— А хто говорить тільки однією? —

Москаль”.

раїні є сотні тисяч, а може, й мільйони людей, котрі вважають, що можна спокійно жити без державної мови — це прямий наслідок кучмівської “демократії”.

Коли її буде замінено на демократію, при якій немисливо не знати державної мови — вже більше року порушуємо питання.

Відповідь на нього Президент Віктор Ющенко спробував дати на цій же прес-конференції: “Мені здається, ви як журналіст ставите запитання некоректно, тому що мова не йде про вибір між тим і тим. Коли ваша дитина вчить англійську чи українську мову, вона це робить не в жертву російській, а плюс до російської. І тому коли ми говоримо про

мовну політику в Україні, ми говоримо: національна мовна політика ніколи не буде направлена проти мовної культури того чи іншого народу. Ніколи. Так можуть коментувати тільки галасливі політики. Я не знаю, чи ваші діти розмовляють українською мовою, але мої діти говорять російською. І вони знають українську. І те запитання, яке ви поставили російською мовою, вони поставили б українською, поважаючи діалог”.

Далі Президент України торкнувся ролі журналістики в процесі формування мовної аурі: “Переконаний, якщо такі журналісти, як ви, сіли б за стіл, стали ініціаторами того, які проблеми справді є в мовній політиці, ситуація змінилася б. У Криму ми маємо одну українську школу. Очевидно, знаєте. Наприклад, угорських шкіл в Україні нині 96.

Нам треба коректно, без імперського натиску ставитися до проблем тих чи інших народів, націй, у тому числі в контексті мовної політики. Якщо ми розумні люди, ми повинні давати раціональну відповідь на виклики, які можуть існувати в тій чи іншій політиці.

Сьогодні мені досить важко коментувати і позицію кримського парламенту, де 98 % бюд-

жету йде на фінансування російської мови — від садочка до школи, закінчуючи ВНЗ — з українського бюджету, в тому числі за рахунок перерозподілу бюджетних субвенцій. Ми підтримуємо цю мову і говоримо, що бачимо в цьому коректність, толерантність нашого підходу. Якщо цього не розуміє провідний канал чи провідний журналіст, мені від цього боляче. Ви як поводир, що повинен показувати приклад, як стає багатшою людина, що знає не одну мову зі словником. На мій погляд, це була б найкраща політика — говорити про розвиток і татарської мови, і української, і російської, і грецької...”

Чи стане цей монолог Президента до журналістського корпусу приводом не розпалювати проблем, а сприяти їхньому розв’язанню, вирішальним моментом, що влада повернеться обличчям до проблем державної мови? Оплески, які Віктор Ющенко отримав після відповіді на це запитання, свідчать, що держава перестане формально ставитися до державної мови.

Із другого боку, є побоювання, що всі слова Президента й надалі залишаться лише словами. Відомо, що насправді державною мовою є не та, яка декларується, а та, якою реально розмовляє військо, міліція і чиновництво. Коли я йшов на прес-конференцію Президента, то охорона зустрічала мене традиційно мовою однієї з національних меншин. Нею також “щебетали” після президентської прес-конференції і після мовного викладу Віктора Ющенка, виходячи з Українського дому, головні фігурантки президентської команди — Ірина Геращенко і Віра Уляченко. І це похитнуло впевненість, яка з’явилася після відповіді Президента України на питання щодо мови.

● **Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ**

РЕПЛІКА

Після виборів спогади про минулотижневу програму “Свобода слова” окресляться інакше. Але тепер це ще жива матерія політичної сатири. Навіть, якщо хочете знати, — готова п’еса. Бери і записуй. Тема серйозна: Україна та її геополітичне спрямування. Отже, три кути, три дороги, три вектори. Більшого не дано... Україна йде в НАТО. Цього бажає в передвиборній програмі “помаранчевої” коаліції. Майбутнього в обіймах із Росією прагнуть регіони, есдеки й комуністи. А всюдипролазне “Віче” на чолі з Інною Богословською вирішило козирнути оригінальністю і запропонувало Україні нейтралітет, себто лаври Австрії та Швейцарії. Мовляв, подивіться, сидять собі ці країни тихо, мов миші у “позаблоках”, ситі й задоволені.

У принципі, програма могла бути не те що прісною чи не наповненою... Ні, Савік Шустер — майстер інтелігентно зводити і стравлювати полярності та ще й прекрасно тримати “міну” за будь-якої гри. Але “Свобода слова” 17 березня унікальна. Насамперед тому, що гостем був віце-спікер Російської Думи Володимир Вольфович Жириновський. Це той козир, той каталізатор, який у кліп або просту за схемою програму перетворив у сучасну сатиричну п’есу. Так наснажив усіх персонажів “Свободи слова”, що вони розкрилися, мов скрина Пандори. Кожен показав сокровенне. Без психоаналітики... Стало ясно як у білий день, — хто політик, а хто так — прогулявся в Парламент. Не в тому річ, наскільки презентабельно треба вимовляти передвиборні гасла. І навіть не в швидкості реакції на реакцію противника. Даруйте за тавтологію... Ідеться про внутрішню силу політика. І складається вона не з якоїсь надэкзотики. Усе геніальне просте: інтелект, гнучке мислення, ідейне переконання і порядність... Так-так, порядність — обов’язковий компонент. Без нього ми матимемо політика на кшталт Жириновського чи

ПОЛІТИКУМ ІЗ РЕАКЦІЄЮ ЕКСКАВАТОРА...

Вітренко. У них блискавична реакція. Але чи вони по-справжньому сильні? Навіть не риторичне питання.

На жаль, наш політикум, — і “помаранчевий”, і решта, — дуже незагартований. Віртуозів слова і мислі обмаль. От і представник Пора-ПРП пан Маркіян Лубківський упіймав облизня. Аякже, якщо ти уповноважений від “помаранчевого” табору захищати натівський вектор, то треба ж пророховувати стратегію у дебатах із представником Регіонів. Скажіть та й скажіть, що таке НАТО... От пан Добкін, мимовільно отримавши карт-бланш, і сказав... Усе “ге”, яке він знає про НАТО... Що вже говорити про внутрішню силу, або, по-модному, — харизму. Явище, самі розумієте, унікальне. Під ногами не валяється... Свого часу струну народної любові зачепила пані Тимошенко. Добряче зіграла “мурку” на почуттях... До речі, Юлії Володимирівни в студії не було. Але була інша пані. Інна Богословська, лідерка “Віче”. У неї теж коса-краса. І також сплетена з ілюзіями... На минулих парламентських виборах Богословська очолювала “Озиме покоління”. Назва чомусь асоціюється з міфом про Медею. Тією, що засіяла поле драконячими зубами. У Медеї вони все-таки проросли, а в Богословської виявилися молочними... І це, незважаючи на всю її, так би мовити, жіночість і жіночність, котра так яскраво й багатозначно заграла в “Свободі слова”. Насамперед у репліках на кшталт “Самець, панімаєш...” Грузиноподібний акцент вимагає широкого “е”. Ним полюбують підслуховувати анекдоти й прикривати проблеми статі... О панно Інно... Володимир Вольфович не заплакав навіть тоді, коли лідерка “Віче” де-

монстративно перейшла на українську мову. Вочевидь, у такий спосіб хотіла приструнити нахабу. “Замовкніть, я вам сказала, замовкніть”. Але ж треба знати Володимира Вольфовича... Так просто він не замовкає. Тоді Богословська, напруживши запас сарказму, проіцила: “Ви што, і в постелі з жінчиною так крічíte?” Панове, признаюся чесно, хотілося розреготатися. Зрештою я так і зробила. А Володимир Вольфович віддухопелів у відповідь: “Прічьом здесь постель?” А й справді, пані Інно, “прічьом”?

Коли сумнозвісний Глеб Павловський кинувся грудьми захищати честь української дами, втрутився ведучий “Свободи слова”. “Он всегда такой”, — сказав Шустер. “Я всегда такой”, — повторив Жириновський. “Да, он всегда такой”, — підтвердив слова обох Борис Немцов. До речі, радник Президента України потім трохи прояснив ситуацію: “Ми когда летели к вам, то німного випілі... Мне нічево, а вот Жириновского развезло...” Ось таке “реаліті-шоу”. І мені стало дуже сумно, коли пан Бутейко, заступник міністра закордонних справ України, пригрозив у студії, що завтра ж буде ініціювати для Жириновського статус персони нон гра. О пане Бутейко, не треба... Навіть не з мистецьких міркувань, хоча Жириновський справді унікальний шоумен... А суто з ідейних. Вклад російського віце-спікера у просування України до НАТО недооцінений або й недооцінений. Якщо навіть проста київська перукарка наступного дня “по гарячих слідах” емоцій не стрималася: “Ти знаєш, такої пратівний етот Жириновский, што после него русский язык просто не воспрінімаю...”

● **Уляна ГЛІБЧУК**

ПОЛІТ-РАДА

ЯК ОТРИМАТИ ЗАДОВОЛЕННЯ НА ВИБОРАХ

Узагалі вибори — це свято волевиявлення, тому вони повинні приносити людям задоволення. Проте на попередніх “святах” із цим якимось не складалося, бо електорат регулярно ставили в позицію вибору між поганим і ще гіршим.

СОЦІОЛОГІЧНИЙ ШАНТАЖ

А як хочеться проголосувати за того, в кого справді віриш! Особливо якщо в твого обранця є шанс перемогти! Може, так і було б, проте всі ці шанси, виявляється, вже не залежать від тебе. Тепер вони в наскрізь пропіарених лапах “соціологів”. Вони тобі з цифрами й графіками популярно пояснять, хто насправді фаворити, за яких є сенс голосувати. А якщо не проголосуєш за одного з двох-трьох-чотирьох “прохідних”, то просто змарнуєш свій голос і опинишся на узбіччі чергового “свята демократії”.

Ну йдеш, голосуєш. Задоволення ніякого, бо той, хто тобі подобався, виявився “непрохідним”, а “прохідні” в тебе викликають лише підозри й тривогу. Після виборів, як завжди, нічого суттєвого не відбувається. А потім ти дізнаєшся, що **всі ці “фаворити” належать до однієї тусовки, головна мета якої — збереження будь-якою ціною влади й майна.** І всі їхні рейтинги — це ту-па маніпулятивна піартехнологія для довірливих лохів.

Не секрет, що сьогодні повторюється типовий сценарій того самого, відпрацьованого роками, лохотрона з вибором між поганим і ще гіршим. Проте схоже, що незабаром це “чортве колесо” може заклинити.

БІФУРКАЦІЯ, ТОБТО СИСТЕМНА НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Згадайте попередні роки: чим ближче до дня голосування, тим більшим ставав відсоток людей, що визначилися зі своїм вибором. **Сьогодні ситуація діаметрально протилежна — чим далі, тим більше невизначених — сьогодні вони вже складають приблизно дві третини виборців.** Із формальної точки зору таких, що чітко заявлять про свою невизначеність, лише близько 20—30 %, тобто решта, 70—80 %, уже начебто знають, кому віддадуть свій голос. Але весь фокус у шаленій динаміці цієї “визначеності”: минулого тижня людина була твердим прихильником однієї політичної сили, сьогодні вона вже за другу, проте цілком вірогідно, що за тиждень буде готовою голосувати за когось третього, причому й цей вибір ще не остаточний.

Максимальна динаміка цього хаосу невизначеності почалася з середини березня, що дає додаткові шанси партіям, які не вважаються “фаворитами”. Ці шанси ще більше зростають через те, що нинішні “фаворити” активно займаються взаємознищенням через дедалі гострішу та брутальнішу війну компроматів (і правдивих, і вигаданих).

ДОБРО І ЗЛО

Ось тут і захована відповідь на запитання: “Як отримати задоволення на виборах?” **Просто треба проігнорувати пропагандистську тріскотню і з чистою совістю проголосувати за того, хто тобі подобається.**

Тобі можуть сказати: “Це ж безглуздо, вони ж не мають шансів!” А звідкіля ви знаєте? Кожен день ситуація змінюється. До того ж справа не в шансах, — може, я просто хочу висловити свою волю. І якщо я це зроблю, то в цьому світі щось обов’язково зміниться. Тому що:

“Все, що робиться з чужої волі — зло.

Все, що робиться з власної волі — добро.

Необхідно знати це коротке визначення добра і зла”.

Кодекс Ману

Щодо цієї теми є один мудрий афоризм: **“Якщо не знаєш, що сказати, — кажи правду”.** Подібно й у ситуації невизначеності: якщо не знаєш, що робити, — роби по совісті, будь самим собою, роби те, у що віриш. І тоді отримаєш задоволення від правильного вчинку.

● **Ігор КАГАНЕЦЬ,**
Інститут метафізичних досліджень Перехід-IV

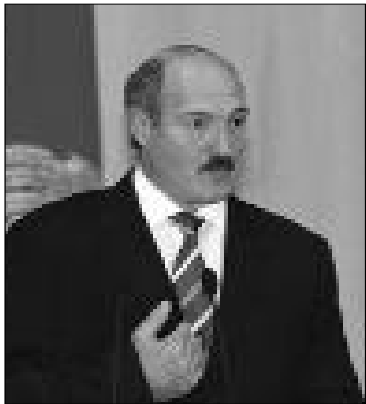

ЛУКАШЕНКО – ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА «ДУБИНКА» РОСІЇ

ГЕОПОЛІТИКА

Якби Білорусь була островом, а її президент — вісімдесятилітнім маразматиком, життя якого добігає кінця, тоді для нас усе було б простіше. Однак із цією країною в нас сотні кілометрів спільного кордону, в цій країні мешкають тисячі наших земляків, і, що найгірше, — режим Лукашенка — не самостійне правління радгоспного самодура, а маріонетковий режим, повністю контрольований політтехнологами з Кремля. І в цьому найбільша проблема демократичного світу, об'єднаної Європи й постреволюційної України.

Навіть приклади останніх тижнів передвиборної кампанії в Білорусі демонструють, що автор цих рядків навряд чи перебільшує. Напередодні виборів білоруські правоохоронні органи під різними приводами заплкали до в'язниць близько трьох сотень громадян, пов'язаних з опозицією. Десятеро українських студентів теж перебувають у білоруському ув'язненні, грузинських представників ОБСЄ, як і російських політиків із Союзу правих сил просто не впустили в цю країну, як і кілька груп українських, польських, чеських, фран-

цузьких журналістів. Для ймовірного розгону опозиційних мітингів білоруська влада збрала до Мінська більше правоохоронців, аніж могло б зібратися опозиціонерів.

Режим Лукашенка, не соромлячись, демонструє силу й порушує всі норми демократії і свободи слова, бо має достатню для його дій внутрішню і зовнішню підтримку. Внутрішньою опорою авторитарної політики білоруського президента є (що б там не казали) залякане білоруське суспільство, члени якого в масі своїй справді голосують за «бацьку». Зовнішньою ж опорою антидемократичних дій Мінська є Росія, і це оче-

Олександр Лукашенко знову “переміг” на президентських виборах, що проходили 19 березня. Утретє. Ніби нічого несподіваного в цьому й немає, але все ж прикро. І за Білорусь, і за білорусів, і за демократію... Однак третій президентський термін Лукашенка дає привід задуматися не лише над “білоруським феноменом” (останньою диктатурою в Європі — як владу в Мінську називає демократичний Захід), а й змушує всю Європу, а передусім сусідів Білорусі, випрацювати план дій щодо цієї країни на найближчі п'ять років.

видно, скільки б Кремль не відмовлявся офіційно від такої підтримки. А де Росія — там і її посткомуністичні “партнери”, на кшталт Куби чи низки арабських країн, а також васали з демократичних країн, на зразок українських комуністів і “вітренківців”. Цього в демократичній Європі виявляється достатньо, щоб загарантувати Лукашенкові ще довгі роки правління, а згодом — і гарантії особистої безпеки. Що буде в майбутньому з Білоруссю — це і Лукашенка, і нинішніх кремлівських вождів, очевидно, цікавить найменше.

Інша річ, що такі гарантії не даються безкоштовно. Прослідковуючи зовнішньополітичну активність офіційного Мінська упродовж останніх років, не важко здогадатися, що Москва доручає Лу-

кашенкові завдання, яких не може чи не хоче виконувати сама, щоб не компрометувати себе остаточно в очах цивілізованого світу. Не дивно, що списки “улюблених ворогів” Мінська й Москви співпадають. У цьому списку представники “помаранчевої влади” і “експортери революції” з України; дипломати й представники громадських організацій із Грузії; польські журналісти і члени Об'єднання поляків Білорусі, котрих люди Лукашенка підозрюють у недостатній лояльності, а також представники різноманітних міжнародних організацій, котрі займаються проблемами демократії і свободи слова. Ворогів чимало — за інформацією, оприлюдненою одним із українських телеканалів, на даний момент близько сорока тисяч іноземців фігурують у списках осіб, яким забо-

ронено в'їзд на територію Білорусі. Багатьох із них — поляків, грузинів і навіть сербів — депортують без пояснень також із російських аеропортів, аби вони не пробрались у Білорусь через провізоричний російсько-білоруський кордон.

Ну от. Із цим нам доведеться жити щонайменше п'ять років. Практично немає сумнівів, що Кремль використовуватиме режим Лукашенка задля тиску на Київ у ті моменти, коли не матиме власних аргументів. Наприклад? Уже багато років білоруський парламент не ратифіковує двосторонньої угоди про кордон між Білоруссю і Україною. А чи важко припустити, що, “мавпуючи” дії свого кремлівського замовника, влада в Мінську може перекрити імпорту українського м'яса, молока, сиру тощо?

Отже, чергова “перемога” Лукашенка — це сигнал для офіційного Києва. Сигнал про проблему, яку потрібно вирішувати. Чи українська влада готова до цього виклику — запитання передчасне. Адже тільки після виборів 26 березня знатимемо, хто є нашою владою, і чи має вона будь-який план узагалі.

● Володимир ПАВЛІВ

АНТИГЕРОЙ

Коли у Європі говорилися, що з іменем Мілошевича пов'язані страшні військові злочини і репресії, то в Росії його представляли як великого політика сучасності, сербського національного героя, як жертву західної мови.

І керівництву Російської Федерації зовсім не заважав давати такі оцінки той факт, що Мілошевич створив шовіністичний режим з ідеєю відбудови “великої Сербії”. А Росія, як відомо, бере на себе не тільки місію нового духовного центру світу, а й “пастуха”, який прагне пильнувати, щоб у колишніх республіках СРСР та в колишніх його зонах впливу не виникало органів влади, які базуються на твердому національному ґрунті. Виникає запитання: чому росіяни підтримують сербський шовінізм і водночас піднімають крик із приводу українського “націоналізму” не тільки Олега Тягнибока, а й “націоналізму” дуже поміркованого Антона Бутейка? І це, як засвідчила програма “Свобода слова” 17 березня, робить не тільки російська партія влади, а й люди, які одягнули шати демократичної опозиції в цій країні.

Відповідь проста: чим влада в державах, які виникли на руїнах колишнього СРСР, твердіше стоїть на національній основі, тим примарніша нав'язлива ідея відбудови “великої Росії”. А ось “велика Сербія”, яка може відродитися лише на ґрунті посяяних Мілошевичем ідей, дуже потрібна нинішній РФ. З одного боку, соціалісти Мілошевича, які є речниками такої ідеї, головним своїм партнером оголошують Росію. Для Кремля це можливість отримати на Балканах потужну зону впливу, а відтак трансформувати її в зону контролю над регіоном. Із іншого боку, — культивування шовіністичних настроїв у центрі країни викликає відцентрічні настрої у провінції, що можуть привести до утворення нових геополітичних утворень. Насамперед ідеться про Косово. Хоча й у Чорногорії також сильними є бажан-

КРЕМЛІВСЬКИЙ «ОРКЕСТР» НА ПОХОРОНІ МІЛОШЕВИЧА

Найбільша увага преси минулого тижня була привернута до смерті й поховання колишнього президента Сербії та Чорногорії Слободана Мілошевича. Повертаюся до цього тому, що в інформаційному потоці, присвяченому тим подіям, помітив одну особливість. Коментарі російського телебачення і європейських країн діаметрально відрізнялися і за змістом, і за тоном.

ня “розірвати шлюб” із Сербією. Звичайно, для Кремля прецедент із Косовом був би дуже корисним, бо це дало б йому політичне право так само розв'язати нерегульовані територіальні питання у межах колишнього СРСР.

Нині російські стратеги відверто говорять, що Придністров'я в недалекому майбутньому може стати незалежною державою, котра втягне регіон у нову зону потрясіння або й автономізації. Тому українська дипломатія докладає всіх зусиль, аби врегулювати і придністровське, і косовське питання. І для України проблема далекого Косова також важлива, як і проблема близького Придністров'я. Коли ж буде створено преце-

дент, то вже не важливо, чи буде він на кордоні з Україною, чи далеко від її меж. Тому українська дипломатія уважно стежить за ходом прямих сербсько-косовсько-албанських переговорів (у Відні вже відбулося два раунди) на експертному рівні, присвячений децентралізації і переносу функцій центральної влади на майбутні сербські общини Косово в сфері охорони здоров'я, освіти, культури, поліції і правосуддя.

Україна виступає за необхідність здійснення переговорного процесу між Белградом і Приштиною та пошуку взаємоприйняттого компромісного рішення. У цьому контексті, стосовно майбутнього статусу Косово Україна

виходить із відповідних рішень Ради Безпеки ООН, включаючи Резолюцію 1244.

Україна застерігає від поспішних кроків, які можуть дестабілізувати ситуацію в регіоні Західних Балкан і створити небезпечні прецеденти, і підтримує таке рішення щодо статусу Косово, яке б зміцнило стабільність і безпеку в регіоні та в Європі загалом.

При цьому Україна виходить із необхідності остаточного врегулювання політичної, економічної та ситуації безпеки в Косово шляхом створення умов для повернення неалбанського населення, гарантування прав людини й прав усіх етнічних груп краю. Однак чи сприятиме такому процесові підтримка Росією шовіністичних ідей у Сербії? Відповідь однозначна: ні! І так само не сприятиме стабілізації підтримка Росією відцентрічних тенденцій у Придністров'ї. Російські ЗМІ з насолодою показували спрямовані проти України акції протесту щодо “економічної блокади Україною Придністров'я”.

На щастя, світ у цю версію не повірив. Зусиллями дипломатів українських і ЄС вдалося зробити крок до нормалізації ситуації у регіоні. Вночі з 16 на 17 березня введена керівником виконавчої влади Придністров'я самоблокада була знята його виборним органом. У прийнятті такого рішення важливу роль відіграли також суб'єкти економічної діяльності, які пішли на реєстрацію у молдовських органах влади.

За словами українського дипломата Андрія Веселовського, “це дуже важливе рішення, але ще далеко до повного врегулювання придністровського питання”. Його успіх залежатиме від успіху косовського врегулювання. А він, у свою чергу, залежатиме від російського невтручання.

● Світослав МАРКІВ

КОРДОН

ЗМІЦНЮЮТЬ ТУЗЛУ

Від острова залежить, де і як визначити кордон між Україною і Росією. Його мають прокласти в морі між крайніми точками Тузли й російської дамби. Це питання виникає постійно, бо росіяни намагаються провести кордон за іншим принципом, аніж пропонує Україна.

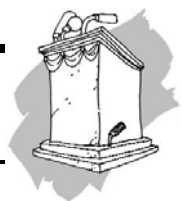
“Саме від того, наскільки чітко ми зафіксуємо крайню точку острова й нашого кордону, залежатиме, як буде проведено розподіл території між Україною і Росією та облік усієї території нашої держави”, — заявив біля прикордонного поста на морському узбережжі Коси міністр транспорту і зв'язу України Віктор Бондар.

Спорудження одіозної російської дамби до українського берега за три роки вже майже на кілометр зміло нашу косу, водночас і частину російської дамби, і продовжує негативно впливати на акваторію Керченської протоки. Щоб припинити руйнування острова Коса Тузла, після двогодинної наради урядовців, експертів і спеціалістів, створено робочу групу, яка визначить перелік і вартість усіх потрібних робіт.

До робочої групи увійшли представники Міністерства економіки, морського департаменту, чотирьох проектних інститутів, Керченського морпорту, провідні інженери й екологи.

Аби не допустити розмиву острова, особливо з російського боку, проведуть детальні геологічні дослідження кількома буровими установками по території й периметру Тузли. Остаточне рішення шляхів і способів порятунку й облаштування Азово-Чорноморського узбережжя України ухвалить через півроку різнобічного вивчення його стану. До цього часу тут прокладуть якісну дорогу, створять дослідний і вертолітний майданчики. За попередніми розрахунками вартість робіт зміцнення й опорядження острова складе від восьми до сорока мільйонів гривень. Проблема Тузли, заявив В. Бондар, буде вирішена до кінця року.

● Віктор ХОМЕНКО, Крим

ПАМ'ЯТЬ

“УЧИТЕЛЬ БУВ ДЛЯ НАС ІДЕАЛОМ”

— Після війни, у кінці 50—на початку 60-х років у наших сільських школах, та й у самій Устинівці було дуже бідно, злидні лізли з кожного кутка, — згадує Таміла Коваленко. — І ось заходить до нас у клас новий учитель української мови й літератури. Красивий, стрункий, у вишиванці, а мова яка в нього була — чиста, мелодійна, бездоганна. Ми всі обожнювали його, він став для школярів ідеалом. Не дарма з наших двох паралельних класів майже половина учнів обрали для себе професію педагога.

Яків Іванович дуже любив і прекрасно знав свій предмет. До того ж, не шкодував ні сил, ні часу для учнів. Вів літературний гурток, де діти випускали газету й альманах “Пролісок”. Кохався у поезії Лесі Українки, разом зі школярами ставили на сцені “Мавку”, пізніше “Назара Стодолу”, “Наталку-Полтавку”. До всього він мав ще й акторські здібності, чудовий голос, очевидно, в молодості одержав театральну підготовку. Але головне, — любов до української літератури, культури була в нього природною, органічною, тому він легко захоплював дітей, які тонко відчують найменшу фальш. І цією любов'ю він творив навколо себе Україну, відкривав її для дітей, уводив дитячі душі в український всесвіт, як у храм, і вони вже ніколи пізніше не могли й не хотіли зраджувати цієї святості. Таміла Коваленко й досі пам'ятає літній піший похід на могили Шевченка в Канів. Добиралися автостопом, ночували в школах. Таке не забувається.

Він був вимогливим і безжальним до всього, що суперечило його принципам. Таміла Коваленко, устинівська учениця, яка й зараз вважає Якова Івановича учителем по життю, пригадує, як завітали до Козулі, повернувшись із чоловікових військових відряджень по країні. Вона, викладач-історик, відразу впізнала на портретах у квартирі Якова Івановича Лесю Українку, Тараса Шевченка, Олеса Гончара, Максима Рильського, а от хто ота печальна дівчина у вишиванці й вінку — ніяк не могла пригадати. Учитель суворо зауважив:

— Свою культуру треба знати!

То була Олена Журлива, поетеса, її ім'ям названо Кіровоградську середню школу № 3, якій педагог віддав багато років. Таміла Миколаївна, повернувшись до Кіровограда, пішла працювати до цієї ж школи, частенько запрошувала його на зустрічі до своїх учнів, щоб Яків Іванович розповів про Павла Тичину. — Козуля умів зацікавити і захопити. Ці тонкі імпульси передавалися учням, які пізніше могли не пам'ятати змісту вірша, але пам'ятали відчуття схвильованості.

Особливо вирізняло його ставлення до української мови. Усупереч тодішнім тенденціям, він відверто заявляв старшокласникам: “Якщо ви повернетеся з армії і зверта-

«САМИМ ФАКТОМ СВОЄЇ ЛЮБОВІ ДО РІДНОЇ КУЛЬТУРИ ВІН ВИХОВУВАВ ПАТРІОТІВ...»

В Україні завжди були і є люди, які високим рівнем внутрішньої культури, професіоналізму, гідності формували в собі і в оточуючих той внутрішній стрижень, що єдиний дозволяє бути особистістю — творцем, громадянином, господарем на своїй землі. Без таких людей, які власним прикладом і щоденною працею пробуджували національну, духовну сутність багатьох інших ніяка незалежність не могла стати реальністю. Я переконана: вона й досі в нас така квола тому, що їх було і є занадто мало (не тому, що їх не народжувала українська земля, а тому, що цілеспрямовано знищували всі імперії, які віками панували тут і досі не відмовилися від своїх зазіхань, хоча б ідеологічно). Але тим цінніший кожен приклад. У Кіровограді таким прикладом може служити Яків КОЗУЛЯ, Вчитель із великої літери, якого, на жаль, уже немає серед нас.

Коли дійсність абсолютно проти-лежна змісту й нафосу слів, тоді ще більше поглиблюється страшна хвороба, яка, по суті, і є основною причиною всіх наших бід — малоросійство. Воно передбачає, як писав Євген Маланюк, поразку в усьому, поразку ще до початку боротьби.

школі російською мовою. І репліку Козулі: “Навіть малайці мають свою рідну мову і поважають її”.

Яків Іванович ніколи не протестував проти влади. Але весь його внутрішній лад і цінності, вибудовані з ретельністю науковця, були викликом їй. Таміла Коваленко, яка багато спілкувалася з учителем уже після його виходу на пенсію, буквально до останнього дня його життя, розповідає, що якось він згадував про вимушені візити до КДБ. Але цього ніколи не відчували оточуючі, тим більше діти.

З одного боку дивно, з іншого — закономірно, що Яків Козуля не мав жодних відзнак і звань. Усе життя був просто учителем, просто учителем і помер. Першою пішла з життя його дружина, Лідія Василівна, колега і порадиця.

— Це була рідкісна пара. Гармонійна, красива, духовно близька, — згадує Таміла Коваленко. — Коли померла дружина, почав згасати і Яків Іванович.

Тоді настав тяжкий для нього період. Додалися й матеріальні злидні. Доводилося продавати речі, в тому числі книги. Це було дуже боляче.

— Я ніби друзів зраджую, — казав Яків Іванович.

Поховали його у вишиванці, так, як він любив одягатися за життя.

...Він був красивий до самої смерті, і фізично, й духовно. Лишив по собі добру пам'ять, вдячних учнів, гарних синів, витворив у душах багатьох вихованців частинку українського світу.

•

Світлана ОРЕЛ

На знімках: учительський колектив Кіровоградської середньої школи № 3 (Яків КОЗУЛЯ четвертий зліва у верхньому ряду); випускники Устинівської школи (Яків КОЗУЛЯ крайній справа у першому ряду, Таміла КОВАЛЕНКО — четверта зліва); Яків КОЗУЛЯ, 1967 рік.

тиметеса до мене російською, я з вами не говоритиму”.

“ЙОГО МОЖНА БУЛО ПОМІТИТИ В НАТОВПІ”

Яків Іванович Козуля займався ще й методичною роботою.

— Ще в юності я користувалася його методичними розробками, — розповідає завідувачка кафедри українознавства Кіровоградського національного технічного університету Світлана Барабаш. — Він із тих викладачів, які друкувалися, — одночасно і продюцент, і носій культури. Не терпів розхристаності, все, що робив, було позначене його

внутрішньою суттю. Його можна було помітити у будь-якому натовпі: світився внутрішньою культурою, інтелігентністю.

— Виступи Козулі на педагогічних конференціях завжди ставали подією, — згадує колишній директор середньої школи № 7 Антоніна Полякова. — Виступав тільки українською мовою, треба було чути, як вона звучала. Говорив завжди по суті, відчувалося, що він любить свій предмет, любить школу і дітей.

Учень Якова Козулі, відомий у Кіровограді митець і громадський діяч Юрій Любо-вич пригадує, як на випускному вечорі він, золотий медаліст, виголосив вдячне слово

СПОГАДИ ДИТИНСТВА

СЬОГОДНІ МАМА ВИХОДИТЬ ЗА-МІЖ

Я з дитинства бачив сни. Були вони, незважаючи на голодний повоєнний час, світлі, радісні й майже завжди кольорові. Бо мене ніхто не ображав. Мама, бабуся та дві ще не заміжні тітки всіляко пестили, а з дядьком, що був на три роки старший від мене, ми то-варишували і, за потреби, він мене захищав. Але цього разу сон був майже весь чорно-білий.

Іду я берегом річки. Ліворуч — нескінченний сірий паркан із деревини, а праворуч — кількадеметрове урвище, на самісінькому дні якого тоненька металево-сіра смужечка води. На душі тоскно. І раптом переді мною мама, яка йде у тому самому напрямку, що і я. Усе сіре, а вона в білій сукні з великими червоними трояндами. Хочу гукнути, щоб зупинилася, почекала. Але починаю прокидатися й усвідомлювати, що це — сон. Боюся своїм криком усіх перелякати. Прагну догнати її, але не можу поворухнути ногами. А мама віддаляється від мене. Біла сукня зменшу-

ється, троянди перетворюються в одну суцільну червону пляму. А потім усе зникає. Я прокидаюся. Невимовна туга стискає серце. Сьогодні мама виходить заміж.

Я — УКРАЇНЕЦЬ

Усі ми — діти, батьки яких не повернулися з фронту, плекали надію, що татко повернеться. Я мріяв — як зустріну його, чим пригощу. Обніму міцно худорлявими рученятами могутню шию, пригорнуся своєю шийкою до його неголеної колючої щоки (не було часу поголитися, — до нас поспішав). А тоді налу-щу цілу жменю соняхових зерняток, — то наші повоєнні цукерки. І дивитимуся, як він їс-тиме і неодмінно усміхатиметься.

Та всі, хто мав повернутися, повернулися. Як на шість років, я був досить дорослий, щоб усвідомити марність своїх сподівань. Тому коли мама повідомила про свій намір вийти заміж, я майже не засмутився. Може, цей чоловік, теж колишній фронтовик, у чо-мусь зможе замінити мені татуса, який загинув.

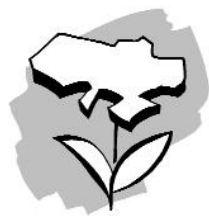
Мало не відразу я назвав його татком. До того ж, він мав певні позитиви: не пиячив, не палив і, що для російської глибинки взагалі дивина, майже не матюкався. Та й до мене

ставився начебто приязно. Але невдовзі стався випадок, який на все життя закарбу-вався у пам'яті і вплинув на мою подальшу долю та свідомість.

Прямував я берегом річки. Окрім мене поблизу — нікого. Тільки край протилежного берега — човен із двома людьми. Тож я з високого схилу знічев'я кидав камінці у воду. Не кожен із них навіть тієї води сягав. Дістався додому, і майже одразу за мною — вітчим. Лютий. Очі вирячені. Ременя солдатського скинув і кричить несамоовито, навіщо я в чо-вен камінцями кидав. Я намагався пояснити йому як усе було, та він навіть не слухав. Від-шмагав так, що довгий час потому сидницю пеком пекло. Я не плакав і не кричав, бо за-кам'янів від образи й болю. І це, мабуть, до-давало йому люті. Нарешті, мабуть, стомив-ся, бо, вигукнувши незрозумілу для мене об-разу — “хахлацький виродок”, кинув ременя й вийшов із хати. Тоді я ще не знав, що україн-ця можна образити тільки за те, що він — ук-раїнець. Я взагалі не знав, що я — українець. Вітчим перший про це повідомив. Правда, назвав не тим словом, але я спитав сусідів — татар (ми мешкали тоді на околиці міста поб-лизу татарського селища), і вони мені пояс-нили. Їх теж ображали за те, що вони — “не руськіє”. Але в них була школа, де викладали татарську мову, а ми, українці, і того не мали.

Валерій БОНДАРЕНКО,
м. Дніпропетровськ

БАРВИ СЛОВА І ПЕНЗЛЯ

У лютому, коли зустрілася зима з весною, на Київській книжковій фабриці за її новою адресою на вулиці Ушинського, 40, Євген Степанович Товстуха представив свій новий альбом “Барви слова і пензля”. В основу його лягла та персональна художня виставка, що з першим снігом відкрилася торік у Яготині, у флігелі Тараса Шевченка.

І от уже з автографами — на вічну творчу молодість чи з іншими побажаннями — ця виставка перейшла до шанувальників його творчості — просто в директорському кабінеті на фабриці, де виставка ушільнилася до розміру соїдної книжки. Відповідальний за її випуск Віталій Карпенко згадував студентські роки, адже зазнало це покоління брежньєвську поствідлигу, коли нищили творчу думку і в літературі, і в мистецтві, і в медицині. Борис Олійник і Петро Засенко, чия дружба з Євгеном

Товстухою ось уже півстоліття так само чиста, чесна і принципова, згадували, як доводилося долати підступні виступи цензорів і рецензентів, щоб дійшли до читача Товстухині вірші й розвідки.

Сьогодні, коли знаний не тільки в Україні медик, учений, літера-

тор Євген Товстуха є одним зі взірців українства, а не тільки рятівником для страждених, кому виявилися безсилі допомогти інші лікарі, не так уже й просто порахувати ті крила, якими щедро наділений від Всевишнього цей дивовижно світлий, добрий чоловік.

Традиційна медицина в державному розумінні й та, що з правічних народних традицій зберегла для нинішньої науки лікування травмами, — це два крила. Музика й живопис, що виданий Академією оригінальних ідей України, — ще два крила. Професор Василь Забашта, який навчав Євгена Товстуху ще в художньому інституті, хоча йому виповниться ось уже дев'яносто, приїхав привітати з новим виданням свого учня, як вітав його недавно на відкритті художньої виставки в Яготині. Бо сила духу цих людей додає і фізичної сили, щоб і надалі працювати творчо. І хоча змінилося нині живо-письмо Євгена Товстухи, а однаково правдиві й оті студентські — зі свіжозораними чорноземами етюди, і тонке мере-

живо над землею, де відкриваються художникові, а відтак і глядачеві потайні й водночас промовисті вібрації — подихи нашої землі.

Але ж не вміщається Євген Товстуха сам у себе. І ще два крила — дослідництво історії рідного народу, українського етносу, і така близька до традиції української пісні поезія, що супроводжує його картини в альбомі-каталозі, — виводять образ нашого сучасника на знаковість шестикрилого Серафима. І це при тому, що аж ніяк не святий, а тим паче не святенник він у житті.

Євген Товстуха не приховує свого віку — йому 72. Жодної хвилини у житті він не витрачає марно, але ніколи не шкодує часу, щоб комусь у чомусь допомогти, бо знає, наскільки потрібна людині радість, аби бути здоровою і активною. Тож книжки і картини його цілющі, як і дивовижні напої, котрі допомагають людині сприйняти благословенну силу, розливу Всевишнім в усьому Всесвіті.

● **Ганна КОЗАЧЕНКО,**
член правління Українського фонду культури
Фото **В. Коскіна**

ПАМ'ЯТЬ

*Усе найсвятіше,
Що мав у житті, —
Це була Мама.*

Ярослав Ярош

Теплою урочистістю була наповнена літературно-музична композиція “Висока сосна”, присвячена 80-річчю від дня народження мами письменника Ярослава Яроша — передчасно згаслої Софії Василівни Ярош (з дому — Василик). Святкування відбулося в загальноосвітній школі-садку № 7 м. Івано-Франківська (директор Марія Ільків, депутат міської Ради).

Заслужений діяч мистецтв України Ярослав Ярош із хвилюванням згадував свою маму Софію, яка навчила його любити рідний край та Україну, мову, історію українського народу, берегти традиції і звичаї, шанувати людей та їхню працю, обстоювати правду і свободу, справедливість, вірити у краще життя, творити добро чесною душею і чистими щедрими руками. Вона гордилася тим, що була ровесницею Зеновії Франко — внучки Великого Каменяря.

У студентські роки Ярослав записав від Софії Василівни багато народних пісень (окремі з них надрукував у івано-франківській обласній молодіжній газеті під рубрикою “Пісні моєї матері”), згодом — пісні

МАМО СОФІЄ, МАМО ЗІРКО

січових стрільців та вояків Повстанської Армії (видав невеликими збірками у час національного пробудження).

Ось дві строфи із синового вірша:

*Чи літо квітне, чи зріє весна,
Чи осінь, зима — дощ, завія,
Мене зустрічає січнева сосна —
Мати — смуглява Софія...*

*Свята. Гоїть серце і душу мою.
Лиш мама. В найтяжчих
моментях.*

*Між тисяч облич я її впізнаю:
Сонце — на всіх континентах...*

Згадуючи про Софію Ярош, учасниця національно-визвольних змагань, політкаторжанка, голова обласної організації Всеукраїнської Ліги Українських Жінок Стефанія Костюк-Процак підкреслила, що при спілкуванні вона справляла враження високоосвіченої інтелегентної людини, хоч не закінчила особливих шкіл, завжди всіляко підтримувала і розраджувала в біді інших, допомагала, як могла...

Спогадами про матір Я. Ярош поділився історик, доцент Івано-Франківського університету імені В. С. Стефаника, активіст “Просвіти” Петро Арсенич та лауреат літературної премії імені Марка Черем-

шини краєзнавець Теофіл Виноградник — і наголосили, що Софія Василівна була не лише чуйною матір'ю і доброю, жвавою господинею, але завше гостинною, щедрою, уміла створити веселу, радісну, доброзичливу атмосферу...

Своїми роздумами, міркуваннями про важливу роль Матері у вихованні дієвого патріотизму, у формуванні громадянської позиції та національного світогляду, у прищепленні любові до отчого дому, до Вітчизни обмінялися директор Івано-Франківської обласної бібліотеки

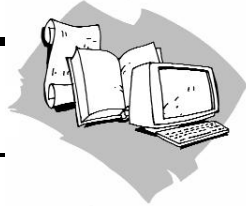
для юнацтва Світлана Шаган, депутат міської Ради м. Івано-Франківськ Марія Ільків, заступник директора з виховної роботи Івано-Франківського природничо-математичного ліцею Галина Гайдабура, педагоги-літератори шкіл Прикарпаття...

Учні 4-го класу школи № 7 Б. Курчак, Г. Кочур, О. Гулин, Б. Жибак, М. Процідак прочитали вірші Я. Яроша “Пісня України”, “Три зорі на яворі”, “Молися, дитино”, “Пташиний рік”, “Тобі будувати світ”, а хлопчики і дівчатка груп “Сонечко”, “Віночок” долучилися до учасників святочного дійства із побажанням щастя, здоров'я, а поруч із дітьми були їхні педагоги і вихователі Людмила Штогриня, Валентина Козак, Оксана Сеник, Ольга Яців, Надія Бідюк, Євгенія Худяк...

Спільною молитвою за упокій душі незабутньої матері поета закінчилася літературно-музична композиція “Висока сосна”... Свічка з полум'ям тихо скапувала при теплих словах під вишиваним рушником біля портрета уважної, доброї, мудрої Софії.

● **Надія КАРДАШ,**
Надія КЛИМЧУК,
педагоги,
м. Івано-Франківськ

ОХАЮВАННЯ ЧИ «ЗБАГАЧЕННЯ» МАТЮКОМ?

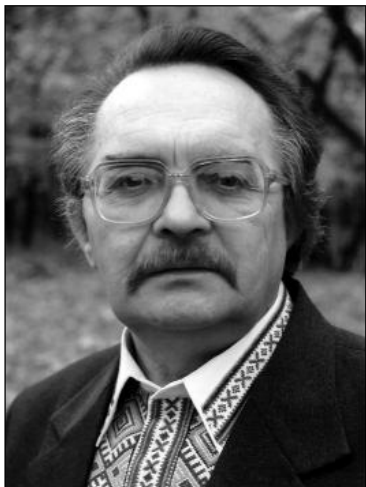
СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

Два чинники, що збіглися в часі, спонукали торкнутися, хоча теж не вперше, цієї не раз уже обговорюваної на сторінках багатьох видань теми і поділитися деякими власними думками з приводу нинішніх мовних проблем. Це — злободенне й цікаве (упевнений, не тільки для мене) інтерв'ю “Володимир Яворівський: вихід на марафонські дистанції”, надруковане “СП” у числі 49 за 2005 рік, і випадково почутий в одній із тодішніх передач Українського радіо політрекламний “ролик”, що на всю губу, як на Волині кажуть, вихваляв донедавна взагалі ще неіснуючу партію “Третя сила” і був зрежисований як інтерв'ю із самим, очевидно, її лідером.

Проте лукавство, що випирало з веломовного “ролика”, спонукає назвати цю “силу” дещо інакше. Утім, річ не в назві, а в короткій тезі “ролика”, яка переконувала: не слід вважати окупацію тривалий період перебування “навіки здруженої” України під Росією (що дехто невдячний робить), оскільки протягом цього періоду наші культура й мова під верховенством впливом російських мови й культури неабияк ними збагатилися. І як аргумент на підтвердження тези, — розлогі міркування про начебто виключно збагачуючий вплив на мову та культуру українців мови й культури сусідів-поляків. Із відвертим натяком на те, що частина України перебувала під Польщею, проте окупацією цей період ніхто у нас не вважає.

В останньому — явна необізнаність. Або зумисне намагання ввести люд в оману, позаяк у Західній Україні, що була під Польщею до 1939 року, понині той час звуть окупаційним. Не забуваючи, однак, уточнювати, що в ХХ столітті польська окупація була тут незрівнянно легшою від замаскованої під визволення окупації комуно-більшовицькою Росією; що завдяки їй ці терени оминув голодомор 1932—1933 років, і збереглися у них сили для того, аби масово протистояти моральному й фізичному нищенню червоними в роках наступних. Не випадково ж кілька літ тому Михайло Свєргун із Дніпропетровщини мені написав: “На Волині, під Ковель, я прийшов з автоматом. 1944 року там був поранений і десть там єсть і моя крапля крові. Я гордий тим, що визволяв цей край від німців. Але мені стидно, що привів за собою совєтів, котрі із західняками почали робити те, що з нами робили від 1917 року. Мені гірко, що я, воюючи з гітлерівщиною, на своїх плечах ніс націям і народам на заході неволю імперської Росії, більшовизму. Не мав би воювати за чуже, але й не було де подітися...”

Річ, однак, у “збагачуванні”, що його, як не крути, слід називати русифікацією, — подобається це комусь чи ні. Та в засобах, якими особливо зухвало здійснюється це тотальне “збагачування” упродовж років української державної незалежності. Попри все, сьогодні аж надто важко не погодитися, що одним із найпотужніших засобів повсякчасного зросійщення нашого суспільства й насаджування у нашу

свідомість думки про неминучу, якщо не нагальну, потребу вже остобрідлої своєю нав'язливістю офіційної двомовності зостається наше телебачення. Оскільки і на його каналах не вщухають дискусії з приводу мовних проблем (а правдивіше — постійно роздуваної “старшим братом” укупі з місцевими козаками непомірної претензійності російськомовної нацменшини), то не дивно, що на їхньому тлі так звана мова Верки Сердючки є інструментом зросійщення, можливо, навіть найефективнішим. Насамперед тому, що, улазливо проникаючи в усі шпарини діяльності й побуту українців, тихцем підштовхує до висновку про буцім-то взаємозамінність обох мов, які — “з однієї коліски”. Отже, насаджує у повсякденний ужиток пряме й абсолютно невинуватне калькування в українську мову низки російських слів, як і трактування деяких співзвучних із російськими українських на російський лад.

З огляду на це не доводиться вже й дивуватися, що в одній із програм на “Інтері” влітку 2005 року українсько-російський суржик було прирівняно до діалектних українських говірок, тобто названо мовою народу. Хоча мова українського народу не тільки істотно відрізняється від Сердюччиної, а дуже часто і в значенні слів протилежна тому, про що намагаються сказати нам із “ящика” поборники “двуязычя”. Утім, замість коментувати притрушену вже пилот інтерв'єрську телепередачу про “народну мову”, наведу лише два приклади того крайнього анекдотизму, до якого нерідко призводить використання такої мови. Хоча саме бездумність користувачів такою мовою і була в одному з цих випад-

Волинського обкому партії. Мабуть, рідко яка нарада в його кабінетах не супроводжувалася різкими нападками “від імені трудящих” на тодішню обласну газету “Радянська Волинь” (від грудня 2001 року — “Волинь”, із січня 2005 — “Волинь-Нова”), що раптом перестала бути слухняним “органом”. Аж нарешті прозвучало конкретно: “Своє невдоволення тим, що газета охаює нашу дійсність, висловили на зустрічах з інформаційно-пропагандистськими групами колгоспники сіл Мирне і Підбереззя Горохівського району”. Як власний кореспондент газети в цьому районі, я одержав термінове завдання редактора детально з'ясувати, що говорили на тих зустрічах колгоспники. Виявилось, критичні їхні зауваги з приводу “охаювання” газетою “нашої дійсності” просто сфабриковані. Про це й розповів читачам “Радянської Волині” (30.01.90) у статті “Апаратна липа”.

Через якийсь день-другий після виходу газети у світ від тодішнього першого секретаря Горохівського РК КПУ Аркадія Верещака довідався, що чекають на мене серйозні неприємності. І що відповідні документи, за якими “організовків” мені не оминати, уже запущені в дію. “За що?” — запитав у Верещака. “Ну, як “за що”? — не забарилася відповідь. — За охаювання! Так там написано”. Ось тут і використав я те, що “випало” зі статті при остаточному її редагуванні. “За охаювання, — сказав, —

який начебто є “народною мовою”, набуло в очах відомих “собирателей земель” особливого значення. Адже суржикомосців — це вже зрозуміло із заяв деяких політиків — завжди є змога поставити до ряду тих, хто начебто говорить “зіпсованою” західним, точніше — польським впливом (звернімо увагу на згадані вище міркування популяризатора “Третьої сили”) російською. А коли так, то й кількість російськомовних, вказуючи на яких ці політики роблять свої висновки щодо України, ураз непомірно зростає. І в цьому контексті аж ніяк не можна забувати слова нинішнього президента Росії Володимира Путіна про Україну під час зустрічі з тодішнім її Президентом Леонідом Кучмою у грудні 2004 року в московському аеропорту Внуково-2. “Это полностью русскоязычная страна, причем и на западе, и на востоке”, — сказав він. Залишається тільки продовжити думку фразою, що в певних російських колах повторюється постійно: “Какая ещю Украина? Никакой Украины нет и быть не может!” Нас же козацьки-догідники сучасних русифікаторів України й далі переконують: “Головне, щоб люди розуміли один одного. Та й мови, проникаючи одна в одну, лише збагачуються...”

До якого “порозуміння” призводить кальковане впровадження в українську мову російських слів і бездумне послугування суржиком, говорить “українська” фраза, що 2005 року від весни до осені

ший речи. Не слышно и великоросского “тыканья”.

Як бачимо, висока мовна культура наших предків, допоки сам не захворів тою ж великоросською зарозумілістю, викликали тоді у з малих літ звиклого до “славної” російської матюшні Горького справжнє зачудування. Як і поважливе їхнє ставлення до співбесідника. Надто ж до людей старшого віку. Тепер же, мабуть, жодного села в Україні не знайдеш, де не почуєш матюка, пройшовши лише однією якоюсь вулицею. Матюкаються молоді і старі, чоловіки і жінки, хлопці і дівчата. Матюкаються, незалежно від рівня освіти й соціального становища. Матюкаються ще не всуціль, але вже від сходу й до заходу України включно. Цікаво, що й матюкаються переважно не зі зла, не спересердя, а просто так, “для зв'язки”. Тому й здається іноді, що, аби хтось вилучив із мови таких людей непристойності, ці люди умиць заніміли б, позаяк інших слів, загублених у процесі “збагачування”, не мають ані на язиках, ані в головах. Тоді як лише письмово зареєстрованих російських нецензурних слів, шоними послугуються, є аж 40 тисяч! Дедалі більше вломлюється нецензурщина в українську культуру з російських бойовиків, що їх бачимо на екранах своїх “ящиків”, щодалі частіше затирається під приводом реалізму і в українську літературу.

Тим часом до 1939 року, коли захід України був “визволений” від поляків, а “визволителі”, котрі доти “збагачували” тільки схід, тепер узялися “збагачувати” вже й західняків, у волинських, наприклад, селах до чогось подібного, за свідченнями людей старшого покоління, не опускався жоден, хто хоч трохи переймався добрим своїм іменем. А “великоросское”, за походженням, тикання нині не вивірюється і з кабінетів найнайшайовитішого нашого чиновництва. Кому корисне таке взаємозбагачення й “закалювання”, доречно було б, про “народну мову говорючи”, поміркувати й на “Інтері”, і на інших каналах Українського телебачення. А принагідно, позаяк із дечим асоціюються, пригадати слова з пісні Володимира Висоцького: “Большое наше пространство особенно заметно вдалеке. В общественном парижском туалете есть надписи на русском языке”. Чи не з огляду на таку поважну обставину й намагаються декотрі наші політики будь-що зробити “язык распространения” другою в Україні державною мовою?

Із огляду на це й запам'яталося мені згадане вище інтерв'ю головного редактора “Слова Просвіти” пані Любові Голоти з Володимиром Яворівським.

Зокрема в тій частині, де йдеться про слова, якими на президентських слуханнях у грудні минулого року Президент України Віктор Ющенко чітко сформулював своє ставлення до проблем, пов'язаних з українською мовою та літературою, і які на офіційний президентський сайт в Інтернеті чомусь не потрапили. Мабуть, не потрапили через випадковий недогляд когось із президентського оточення. Але чомусь здається, що саме там, де подібні недогляди мають місце, і вбиваються в наше життя гострим клином усілякі треті сили.

● **Петро БОЯРЧУК**, журналіст, письменник, м. Горохів Волинської обл.

“Все делается... основательно, вдумчиво. Ядреной и крутой ругани Великороссов, от которой дух в груди спирает и глаза на лоб лезут, не слышно, — ее заменяет легкий юмор, щедро украшающий речи. Не слышно и великоросского “тыканья”.

Максим Горький про Україну й українців в оповіданні “Ярмарка в Голтве”

мені тільки подякувати треба. І “Радянську Волинь” відзначити”. “Як то?” — здивувався мій співбесідник. “А ви подивіться, що означає це слово в українській мові, та й будете знати”. Приблизно через годину мені зателефонував тодішній відповідальний секретар Горохівської районної газети Олег Дідик і запитав про тлумачний словник української мови за редакцією Грінченка, який, зізнався, “просить принести в райком”. Здається, серед усіх тодішніх словників тільки Грінченків і пояснював, що в українській мові слово **охаювати**

час від часу звучала в рекламі на тому ж “Інтері”, переконуючи: “Закалювання, це, безумовно, корисно для вашого організму”. Адже в українській мові слово “закалюватися” означає не загартуватися, як у російській, а, вибачте, забруднюватися лайном. Утім, останнє в обох мовах має і спільну назву. От її варто було б “інтерв'ювати” пригадати, беручись до подібної реклами. Тим паче, що такими “перлами”, як і суржиково-мовними неоквириностями іншого стибу, своєю глядачів — що російських, що українських — тішать вони досить часто.

Та й щодо взаємозбагачування — не все так гладко і вдячно. Ось тут не можна не згадати російського, або, як за совєцьких часів прийнято було казати, великого пролетарського письменника Максима Горького. Так, того самого Горького, котрий рішуче відмовився видати обов'язковий за СРСР до вивчення в навчальних закладах роман “Мать” (не думаю, що українці від того збідніли. — П. Б.) у перекладі українською, вважаючи за звичкою великороса нашу мову лише “наречієм”. У молодості Горький, себто Алексєй Пешков, чимало часу бродяжив. Бомжував, теперішнім сленгом говорячи, і на території України, яка багато чим його вразила. Отож у названому оповіданні нарисі “Ярмарка в Голтве” (село на Полтавщині. — П. Б.) і написав про Україну й українців: “Все делается... основательно, вдумчиво. Ядреной и крутой ругани Великороссов, от которой дух в груди спирает и глаза на лоб лезут, не слышно, — ее заменяет легкий юмор, щедро украшаю-

До 1939 року, коли захід України був “визволений” від поляків, а радянські “визволителі”, котрі доти “збагачували” тільки схід, тепер узялися “збагачувати” вже й західняків, у волинських, наприклад, селах до матюків, за свідченнями людей старшого покоління, не опускався жоден, хто хоч трохи переймався добрим своїм іменем.

ків рятівною особисто для мене.

У 1989 р. керівна в СРСР московська компартійна верхівка, безпорадно намагаючись зупинити розвал “нерушимого” Союзу, гримнула в низи фразою: “Некоторые перерожденцы под видом перестройки и прикрытием гласности всячески охаивают нашу партию и нашу действительность, с чем мы не можем мириться ни в коем случае”. Партноменклатурники нижчого рівня одразу ж заповзялися до відповідних дій. Російське слово “охаивают” калькою перекинулося в директивну мову ЦК КПУ, де головним ідеологом тоді був нині вже “не такий” Леонід Кравчук, зрештою — і в мову

означає не очорнювати, співзвучно російській, а **прикрашати, прибирати, наводити лад** (охайна хата, охайна жінка), отож є синонімом до слова **причепурювати**.

На цьому партноменклатурні оргвисновки щодо мене тоді закінчилися. Невдовзі дійшла свого завершення й епоха тої запов'язливої боротьби з “охаюванням” та “охаювачами”. Але, як бачимо, знетворююча русифікація України, котра щодалі наполегливіше стала випручуватися з “братніх” обіймів, розгорнулася від початку дев'яностих років минулого століття з новою шаленою силою. Призвичаювання українців до українсько-російського суржика,

ЛЮДИ НЕЗВИЧАЙНИХ ПРОФЕСІЙ

Незабаром на Полтавщині постане храм, збудований без жодного цвяха

Знаменитий музей-заповідник Кіжі в Росії

Закінчення. Початок на с. 11

кожна дощечка прикрита одразу двома стрілками.

Саме так, внакладку, наслідуючи роботу гонтарів, стали покривати дахи і черепицею, і шифером. А зараз у моді вагонка, той же гонт, тільки дошки довгі і збоку паз вирізаний. Іван говорить, що в кожному регіоні робота гонтарів має свої особливості. Наприклад, поряд, у сусідній із їхньою Львівській області, гонт — не стрілки, а довгі, тоненькі дощечки. Вони товщі з одного боку і тонші з іншого, тому коли їх кладуть одна на одну, виходить такий самий ефект.

Навіть сьогодні, маючи необмежений вибір сучасних будматеріалів, мешканці Закарпаття, Галичини, Буковини, Покуття намагаються зберегти традиційний предківський стиль. Для того, щоб покрівля нагадувала гонт, покрівельне залізо розкроюють на дрібні лусочки. Це створює світлотіньовий ефект, що нагадує гонтове покриття. Намагання зберегти традиції, власне обличчя краю можна помітити і в горизонтальному рядовому фарбуванні покриття кольоровими цементними або теразитовими штукатурками зовнішніх поверхонь стін і багато в чому іншому.

Останнім часом, розповідає Іван Маркош, заможні українці все більше цікавляться справжнім гонтовим покриттям. “Входить у моду” будувати “під старовину”. Дерев’яне гонтове покриття з’являється на ресторанах, нічних клубах, дорогах готелях. Але професійних гонтарів немає.

“Професія майже зникла. На весь наш Міжгірський район тільки двоє вміють це робити”, — говорить гонтар Іван Маркович. Навіть він називає себе будівельником, а не гонтарем. Вважає, що не має права присвоювати собі таку професію, йому до справжнього гонтарського мистецтва ще треба рости й рости, вчитися й вчитися. Між тим, тонкощі професії, її ази Іван знає не гірше, ніж його предки-гонтари.

Купол церкви, яку буде Іван із товаришами в Черевках, потрібно обшити п’ятьма тисячами дощечок. Кожну з них, перш ніж закріплювати, необ-

хідно ретельно виміряти, до міліметра. Купол надзвичайно складної форми. Він не зовсім круглий, зробити ідеально круглим його важко. Подібно до цибулини, купол звужується вгору, потім знову розширюється. Якщо хоча б одна дощечка буде поставлена неточно, подальша робота під криво й косо.

Гонтові дощечки — тільки смерекові, як і вся церква. Але не кожна смерека годиться на гонт. Вибираючи дерево, майстер ходить лісом, на стук вибираючи придатне дерево.

Покриття з тонких дерев’яних дощечок буде надійно вкривати житло від негоди щонайменше п’ятдесят років. Гонт не боїться

вітру — завдяки тому, що площа дощечок невелика. Маркович розповідає, що в них у селі дерев’яна церква, котрій 250 років; старі люди говорять, за свій вік вона перекривалася гонтом тричі. До того ж, дерев’яна покрівля, як висловився п. Іван, “дихає”, чого не скажеш

Такий вигляд буде мати церква у Черевках

ди завжди називають дерево ЖИВИМ. “Аякже, все, що природне, все живе, — говорить Іван Маркош. — Житло, покрите гонтом, “дихає”, воно, на відміну від штучних матеріалів, пропускає повітря. В такому помешканні легше дихати!”

СТРІЛЬНИКИ

За десять стріл кримські хани давали нашим ковалям цілий віз солі.

Пізніше цей вид зброї втратив силу і значення. Та ковалі цінувалися. Потрібно було виготовляти досконалішу зброю. Воювали вже не щодня, як раніше, а час від часу. Можливо, людство подорослішало.

У Москві пройшла міжнародна виставка “Клинок-2005”. З усього світу зібралися найкращі ковалі, які виготовляють зброю. Спеціальний диплом і звання лауреата отримав коваль із села Трудолуб Миргородського району Петро Федоряка.

Але виготовлення, наприклад, меча із дамаської сталі, який не соромно виставити в будь-якому музеї чи на елітній художній виставці, це для Петра Федоряки все ж таки лише захоплення, розвага. Основне, чим займається він щодня, — художня ковка. Петро Федоряка — художник по металу. Роботи вистачає. Міста швидко розбудовуються. Як із води, у великих і малих містах з’являються супермаркети й просто магазини, ресторани й кафе, елітні котеджні містечка “нових” українців. Тому вміння коваля сьогодні дуже потрібне.

Роботи Петра Федоряки прикрашають увесь Миргород. Миргород називає Федоряку тільки так: Петро-майстер. Ба, навіть на

виробах коваля я побачив клеймо: “Петро-майстер”.

Мабуть, то і є справжнє визнання. Своєрідна негласна грамота про те, що МАЙСТЕР — СПРАВЖНИЙ.

А нещодавно Петро-майстер несподівано для себе отримав незвичайне замовлення: викувати хрест для церкви в Черевках. Зрозуміло, таку справу можна довірити далеко не кожному ковалеві. На хрест люди молитимуться сто, двісті, триста років! Майстер повинен бути хорошим сім’янином, не пити, не палити, бути порядним у всьому.

Перед тим, як писати ікону або ж узятися до роботи над виготовленням хреста, людина повинна примиритися з недоброзичливцями, пробачити образи. Висповідатися у власних гріхах. Суворо дотримуватися посту. Зрозуміло, це повинен бути талановитий майстер, адже йдеться про високохудожню роботу. Це повинен бути коваль-художник.

“Слава Богу, в нас на Миргородщині є така людина! Коваль із Трудолуба — людина порядна і в житті, і в сім’ї, і душа в нього добра, — говорить отець Андрій. — Тому й звернувся до нього”. Петро був надзвичайно зворушений пропозицією: “Усе життя мріяв про це. От якби, думаю, церквадесь будувалася, щоб зробити щось для неї з металу! А тут — хрест викувати!”

Спостерігати, як працює коваль, — справжня насолода. Залізо так розтікається, що стає схоже на вогняний меч. Я згадав американські бойовики, де голлівудські “шварцнегери” і “чакноріси” розмахують пластиковими мечами. За допомогою нескладної комп’ютерної графіки їх видають за вогняні. Дуже ефектно. Але це тільки красивий оптичний обман для дорослих, що не вийшли з дитячого віку. А ось у руках коваля меч — справжній, і справді вогняний. Меч виготовляється так, як його виготовляли в середні вікидесь під Парижем для воєвничих воїнів-галлів.

● **Анатолій НЕДАВНИЙ**
Фото автора

Для жерстяників Михайла Вовка та Михайла Павленка на будівництві дерев’яної церкви теж знайдеться робота. Але тільки після гонтарів

про сучасні покрівельні матеріали. Гонтарі сміються: “Той, хто покрив дах металочерепицею, живе не в домі, а в цинковій труні”.

Я не раз помічав: майстри, які довго працюють із деревом, говорять про нього з особливою любов’ю і ніжністю в душі, звертаються як до живого. Теслі, столяри, різьбярі — всі ці лю-

Роботи Петра Федоряки прикрашають Миргород

Троїцький собор у Новомосковську на Катеринославщині (Дніпропетровщині). Фото 1886 року. За два роки до того, як собор розібрали і побудували заново. Фактично це останнє фото унікального шедевра народної монументальної архітектури. Ця велична споруда збудована без жодного цвяха! Сучасник Г. Надхін так описує враження від храму: “Достоїнство його — в неперевершеній вишуканості загальних обрисів... Треба поглянути на церкву вдень, коли їдеш харківською дорогою з Конрада, звідки вперше відкривається самарська долина. Здалеку це щось вражає. Треба подивитися на неї ясного літнього вечора з берега Самари, коли неможливо розгледіти, з якого матеріалу вона збудована: тоді постане на горі в рожевому відблиску зорі, що згасає, величний монументальний силует її, котрий посперечається красою малюнка з багатьма шедеврами”.

ТЕСЛІ

До цього часу в народній дерев'яній архітектурі, в храмах, що якимось дивом уціліли подекуди на Лівобережній Україні, вражають чітко визначені пропорції, гармонія в найдрібніших деталях. Церкви Лівобережної України — безфасадні. Тобто, з будь-якого боку зовнішній вигляд будівлі рівноцінний, завершений. Основна вимога до майстра — “будувати церкву в справжню пропорцію”. Вражає те, що майстри не мали ніяких проектів. Розпочинаючи будівництво, майстер мав в уяві загальний архітектурний образ пам'ятки. У процесі роботи в попередній задум вносилися певні зміни, доповнення, залежно від географії, різних матеріально-технічних та архітектурно-мистецьких вимог. Сьогодні цим займаються величезні архітектурно-проектні інститути, управління капітального будівництва, Держбуди. Над одним проектом працюють сотні людей! І — не завжди вдало.

Майстер завершував будівлю, витримавши її в пропорціях. Творіння народних умільців чарують гармонійною стрункістю цілого, вражають багатством ритмічних сполучень і компонентів. Серед цих храмів було багато збудованих без жодного цвяха. Але хто про це знає?

Росіяни пишались храмом, збудованим без жодного цвяха на острові Кіжі. Володіли цією майстерністю й українські зодчі, однак особливо не афішували свого вміння. Візьмімо один із таких храмів у Новомосковську на Дніпропетровщині. Чому саме його? Хоча б тому, що саме цей — Троїцький — собор став прототипом собору в однойменному романі Олеса Гончара. Письменник Іван Цюпа згадував слова самого Олеса Гончара: “Я мав на увазі конкрет-

ний собор. Той, який стоїть покинутим у моїй рідній Козельщині, і той, який руйнується в Новомосковську...”

Троїцький собор, за різними даними, заклали 1773—1775 року завдяки зусиллям кошового Запорозької Січі Калнишевського. Храм збудовано тільки з дерева — з соснових і дубових брусів. Дубові підвалини, різьблений дубовий іконостас. Від початку і до кінця основним інструментом будівничим слугували сокира та пила.

Сьогодні знаємо навіть прізвище майстра, який керував роботами теслярів. У січні 1779 року так званий “Атестат” було видано майстру Якому Погрібнякові. За сто років по тому храм потребував значного ремонту. Спочатку церкву хотіли взагалі зруйнувати і збудувати на її місці нову, муровану. І головна причина була не в тому,

ЛЮДИ НЕЗВИЧАЙНИХ ПРОФЕСІЙ

Незабаром на Полтавщині постане храм, збудований без жодного цвяха

що церква потребувала ремонту. У той час Синод оголосив справжню війну дерев'яній монументальній народній архітектурі.

Духовна й цивільна влада на Лівобережжі насаджувала класичний стиль, писав Таранушенко, який усе життя присвятив вивченню української дерев'яної монументальної архітектури. Категорично заборонялося навіть звертатися з проханням про дозвіл будувати нову дерев'яну церкву у традиційному народному стилі. Місцева влада в адміністративному порядку примушувала будувати церкви тільки за проектами урядових архітекторів у стилі класицизму. Незважаючи на це, на Лівобережжі мало не до кінця 40-х років XIX ст. уперто продовжували будувати дерев'яні церкви. Правда, робилося це в глухих закутках.

НАКАЗ ГЕНЕРАЛ-ПОЛКОВНИКА ГОШКА

Одного разу Анатолій Олександрович Гошко, генерал-полковник українського козацтва, у черговий раз відвідав рідні Черевки на Полтавщині. Привід був гірким — померла мама. Тут Анатолій Гошко познайомився з отцем Андрієм, священником із Миргорода. Як це часто буває, мова зайшла про те, що село Черевки на очах помирає, про те, що місцева молодь збирається не в Будинку культури, не біля церкви, якої в селі немає, а там, де продають самогон, і в місцевому пивному барі. Якби в селі була церква, хоч яку частину тих хлопців, можливо, можна було б урятувати.

Поговорили, скрушно зітхаючи, і роз'їхалися — кожний у своїх справах. А через рік отець Андрій знову почув голос Анатолія Гошка, котрий телефонував із Києва і пропонував негайно зустрітися. Анатолій Гошко вирішив віддати усе, що в нього було, на будівництво церкви у рідному селі. Мабуть, міцно засіла в душі цієї людини давня розмова.

Особливо вразило отця Андрія те, що Гошко хотів будувати

дерев'яну церкву! Коли підраховували витрати на будівництво, виявилось, що церква з дерева обійдеться втричі дорожче, ніж з інших будівельних матеріалів, наприклад із цегли. Чому саме дерев'яну? Генерала Гошка вразила краса дерев'яних храмів у Західних областях. Нічого, сказав, навіть чути не хочу, церква буде тільки дерев'яною! І обов'язково зі смереки. В одному закарпатському селі отець Андрій і Анатолій Гошко набачили зруб майбутньої церкви. Поторгувалися і повезли храм на Полтавщину, в село Черевки Миргородського району.

Дерев'яна церква у селі Сарі Гадяцького району Полтавської області

ПРИЇХАЛА ПОТЯГОМ ЦЕРКВА...

Весь храм помістився в одному товарному вагоні. На Полтавщині її збирають майстри із Закарпаття. На Лівобережжі таких фахівців давно немає.

Смерекові колоди ідеально підганяються одна до одної, не те що лист паперу не пройде, голки не встромити. Для того, щоб колоди надовше зберегти, захистити від снігу, дощів, жуків, які полюбують псувати дерево, зруб покривають пінотексом, спеціальним лаком для деревини. Закарпатські теслі говорять, що після такої обробки дерево не піддається зов-

економно, їхній кмітливості часто можна позаздрити. Наприклад, гонт, тонкі дерев'яні дощечки, котрі йдуть на покрівлю (на Полтавщині їх іще називають дракною, а на Закарпатті драницею), покривають використаним технічним маслом. Тим маслом, котре механізатори завжди зливали як непотріб. Це відпрацьоване масло, як виявилось, безцінне. Після просочування ним дерево не піддається ні черв'якам, ні атмосферним впливам.

ГОНТАРІ

Гонтарі — перші покрівельники. Це одна з найстародавніших будівельних професій. Гонтом укривали дахи, коли ні покрівельного заліза, ні черепиці, ні шиферу ще не було. Про те, що професія гонтаря була розповсюдженою, свідчить і українське прізвище Гонтар, яке так часто зустрічається.

Для того, щоб обшити купол церкви, що будується в Черевках, необхідно особливим чином прикріпити п'ять тисяч спеціально нарізаних, заточених у вигляді стрілки дощечок розміром із долоню, розповідає гонтар із Закарпаття Іван Маркош.

Просто “пришпандьорити” дощечку цвяхом не можна — вона розколеться. Як говорять гонтарі, її “наживляють”. Прикріплюють так, щоб вона “дихала”. Від дощу, снігу, сонця дерево буде змінювати форму, навіть розмір. Ось тоді й стане у пригоді зазор між гонтовими дощечками в частку міліметра. Зробити це обов'язково потрібно так, щоб будинку ніякий дощ не був страшним. Для цього гонт кладуть “внакладку”: дощечку на дощечку. Іван говорить, що при цьому виходить подвійний захист, бо

Працює коваль Петро Федоряка. Чим у руках у коваля не вогняний меч?

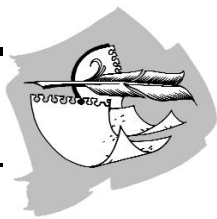
нішнім впливам щонайбільше п'ятдесят років.

У мешканців Західної України великий досвід будівництва дерев'яних споруд. Як це не парадоксально, західноукраїнські землі, будучи довгий час відірваними від материнської України, перебуваючи у складі то Австро-Угорщини, то Польщі, не зазнали таких непоправних втрат у монументальній архітектурі, яких зазнала Україна Лівобережна. Протягом багатьох віків, та ще й до сьогодні, основним будівельним матеріалом на тому ж Закарпатті слугувало дерево. Будівельники навчилися працювати

Теслі. На передньому плані сидить Іван Бобониг, стоять (зліва направо) Микола Гужва, отець Андрій, Володимир Макар

Закінчення на с. 12

КОНТУРИ ПЕКІНСЬКОГО “МАНГЕТЕНА”

Найперше, що вражає у столичному місті, — простір, неймовірна широта вулиць і майданів, багаторівневих магістральних розв’язок. А серед цього простору — поодинокі стародавніх будівель із характерними вигинами дахів, іншими рисами національної архітектури, п’яти- та дев’ятиповерхівки 50—70 рр. — немовби титани, стрімко виростають угору скелясті велетні-будинки. Пірамідальні, еліптичні, а частіше напівсферичні — вони окреслюють чіткі, подібні до нью-йоркських, контури пекінського “Мангетена” — політичного і фінансового символу сучасного ділового Китаю.

Оголошена свого часу політика чотирьох модернізацій успішно реалізується. Я не бачив багато політичних лозунгів. Натомість — усеохоплююча мережа першокласних готелів, торгових центрів, супермаркетів, банків, на фронтонах яких виблискують логотипи всесвітньо відомих фірм і корпорацій.

Пересічні китайці живуть позитивним майбутнім. Їхня філософія, вигартована століттями невпинних і послідовних кроків до духовної свободи й економічної незалежності, сконцентрована у лаконічному прислів’ї: працюєш і терпиш. П’ятихвилинний бронзовий “Сплячий Будда” у знаменитому храмі з однойменною назвою якнайкраще символізує характерні риси ментальності народу — спокій, духовну заглибленість і зацікавленість інтелектуальну гру. Цей природний спокій і надзвичайну доброзичливість я бачив на вулицях міста, спостерігаючи, як обережно і з якою турботою віз на рамі велосипеда свою дружину сивоголового дідуса, із яким радісним настроєм молода мама розписувала на асфальті веселкові ієрогліфи і як потім вона терпляче, лагідно пояснювала своєму малюкові їхнє істинне значення...

Хоча густота населення в Пекіні, особливо в центрі, дуже висока, легкових автомобілів на вулицях тут помітно менше, ніж у Києві. Натомість можна бачити потоки велосипедистів на спеціально відведених доріжках з обох боків вулиць. Додайте до цього доступні за цінами міське метро, послуги таксі, а також розвинуту мережу комфортабельного громадського транспорту — все це кардинально знімає проблему пікового автомобільного навантаження.

А ще китайці вміють приймати гостей, запропонувати цікаву екскурсійну програму. Вміють не тільки торгувати, а й гостинно пригощати. А що вже казати про мистецтво китайської кухні — сотні різноманітних, найдивовижніших страв з особливою естетикою оформлення, національним орнаментом.

Варто окремо сказати про готельний комплекс — Палац Дружби, де розмістилися учасники Конгресу. Уявіть собі: на стогектарній площі низка п’ятизіркових готелів із ресторанами, холами, актовими залами й вітальнями для проведення ділових і святкових зустрічей, кімнатами для відпочинку. Усе це створювало відповідний комфорт, сприятливі умови для проведення пленарних і секційних засідань, “круглих столів”.

ІЗ ВИСОТИ ВЕЛИКОГО МУРУ

Знаменитий китайський філософ Конфуцій колись сказав: “Чоловік, який не побував на Великому Китайському мурі, — не чоловік”. Може, ця метафора звучить надто категорично і, можливо, є інші, не менш вражаючі “чудеса світу”. Але коли насправді стоїш на одній із башт цього велетенського муру з доротно вимощеною дорогою і бачиш, як ця стіна піднімається за обрії гірського хребта — від південного до північного горизонтів, а далі — від сходу до заходу — то шаленієш від захвату, ніби потрапляєш у “четвертий вимір” — твоє ество охоплює стан вічного буття... Тут відчуваєш духовну велич інтелекту, велич творіння рук людських.

Не менше захоплення викликають такі стародавні пам’ятки, як Храм неба — єдиний китайський храм округлої форми, Імператорський Палац, камінне диво так званого “забороненого міста”... Щодо сучасної архітектури міста, то тут доречний епітет “найбільший” — найбільший у світі залізничний вокзал, найбільший в Азії музичний фонтан, найбільша в світі площа Тяньаньмень... І ще десятки унікальних парків у центрі Пекіна.

Окрім усього, мене цікавило ставлення китайців до своїх святих. Безумовно, вражає шанобливе, майже побожне ставлення китайців до своєї давнини, пам’яток культури. Усі вони добре відреставровані, впорядковані. Усюди дбайливо доглянуті дерева, фонтани, “сади каменів”. Впадає також у вічі й висока

Український прапор на Китайському мурі

ТРИ ВИМІРИ КИТАЮ

Не так часто випадає українському науковцю відвідувати країни Далекого Сходу. Мені пощастило: цього літа я побував у Китаї, у місті Пекін, де брав участь у XXII Міжнародному конгресі історії науки. Окрім наукових дискусій, зустрічей зі своїми колегами, прагнув побачити обличчя країни, відчути порухи, ритми нації. Нації, яка останнім часом дивує світ своєю економічною і торговельною експансією, вражаючими технологічними змінами, культурними і спортивними досягненнями. Переді мною справді відкрився дивовижний, загадковий світ китайської цивілізації — такої стародавньої і такої сучасної.

екологічна свідомість китайців. Я не помітив на вулицях жодного папірця. Тут не сміять, не розкидають целофанових пакетів.

Усе це приваблює туристів, науковців та бізнесменів з інших країн. Лише торік країну відвідало майже 11 мільйонів закордонних гостей.

Для нас, учасників наукового форуму, це була не тільки унікальна можливість поглиблення фахових знань, не тільки розширення уявлень про китайську науку, а й насамперед живий дотик до практичних надбань стародавньої і новітньої китайської цивілізації, вік якої сягає понад п’ять тисяч років. Узагалі прагнення до знань, винаходів — національна риса китайського народу. Компас і сейсмограф, порох і реактивний рух, шовк і папір — цей список китайських “цеглин” у будову сучасної цивілізації можна продовжувати.

Ми відвідали Національний музей історії науки і техніки. Він справді унікальний. Уявіть собі: під куполом величезної грандіозної будівлі — дива техніки і технології (від стародавніх ремесел і винаходів — до сучасних електронних і кібернетичних пристроїв). Одна з найдавніших технологій — виготовлення “рисового паперу”. На наших очах із рисового розчину, як і тисячу років тому, піднімали мереживну основу з “рисовою” плівкою, вистеляли у паперові аркуші, а потім сушили. А на підтвердження якості відбивали на них зразки стародавньої гравюри. Бажаючи подарувати аркуші з відбитками. Саме тут, у музеї науки і техніки в рамках Конгресу була розгорнута виставка, присвячена генію фізики XX століття, авторів теорії відносності Альбертові Ейнштейну.

Яскраве враження справляє і стародавня обсерваторія в центрі Пекіна — унікальна пам’ятка архітектури китайського середньовіччя. Старовинні компаси, астролябії, небесні мапи, оригінальні натурфілософські праці стародавніх учених — усе це збереглося до наших днів і викликає подив і шану. Тут справді усвідомлюєш непересічне значення китайської культури для всього світу.

Узяти хоча б китайську ієрогліфічну писемність — феноменальне явище серед усіх відомих науці видів письма, оскільки має унікальну позачасову якість. Знання граматики дозволяє сучасним китайцям прочитати текст будь-яким зручним способом незалежно від того, коли він був написаний — кілька сот чи кілька тисяч років тому.

Чимало цікавого і дивовижного можна було побачити на виставці китайського шовку, де нам демонстрували стародавні й новітні технології виготовлення натурального шовку. До речі, понад дві тисячі років тому був короткий період існування так званої “шовкової книги”, коли замість бамбукових дощечок із нанесеними на них ієрогліфічними знаками

стали використовувати тексти, зафіксовані на шовкових згортках. І лише у II столітті до нашої ери у Китаї був винайдений папір, який і досі не втратив значення важливого носія передачі і збереження інформації. У Китаї і донині писемні знаряддя — папір, туш, пензель, плитку для розтирання туші — називають “чотирма дорогостінностями”.

Не менш вражаючим є музей китайських перлів, виставка і фабрика китайської порцеляни, де нам демонстрували різні способи обробки та виготовлення різноманітних прикрас, скульптурних виробів із цих матеріалів.

Нам, історикам науки, важливо було не тільки зрозуміти, як на цій стародавній землі народжувалися знання, як вони розвивалися, знаходили засто-

Біля книжкового супермаркету

сування. Не лише усвідомити, що таке китайська цивілізація, що вона дала світові, яку роль відіграла у новітній історії, врешті, в якому напрямку рухається, а й те, як здійснювався діалог між цивілізаціями, який існує взаємозв’язок між науковими знаннями, освітою і культурою різних регіонів світу.

Ось чому поряд із традиційними проблемами історико-наукових досліджень на засіданнях Конгресу обговорювалися актуальні питання розвитку інтеркультурних комунікацій: як поширювалися знання у просторі між Росією, Японією, країнами ісламського світу і Китаєм, яким був вплив стародавньої науки Китаю на розвиток світової цивілізації, насамперед у культурному діалозі з Грецією, Індією, Латинською Америкою, яким чином здійснювався зв’язок між китайською наукою і західноєвропейською? Особлива увага була акцентована й на тому, як сучасні глобалізаційні процеси впливають на діалог цивілізацій, інтелектуальний і духовний взаємообмін.

“ШОВКОВИЙ ШЛЯХ” УКРАЇНЦІВ

Така вже наша людська влада — у яких би куточках світу ми не побували, завжди шукаємо присутність своїх співвітчизників, представників своєї нації. Цілком природним був і мій інтерес до українців у Китаї, до традиційних стосунків між нашими народами.

А історія цих стосунків надзвичайно цікава. Існує навіть версія, що траскторія “шовкового шляху” з Китаю та Індії до Західної Європи у II столітті до нашої ери ймовірно пролягала через Сарматію (нинішня територія України).

Історія ж новітніх українсько-китайських стосунків сягає понад сторічної давності, коли наші співвітчизники в пошуках кращої долі переселялися на Далекий Схід. Там вони започаткували свої етнічні поселення у так званому Зеленому Клинці, чимало з них мігрувало на китайську територію. Їхня кількість значно зросла з початком будівництва залізниці в Маньчжурії (1897 р.), де було зайнято тисячі українців. Вони жили переважно в Харбіні, а також у Мукдені, Ляо-Янгу, в Шанхаї, створювали там свої культурні осередки, видавали пресу. Першою газетою був тижневик “Засів”.

У 1907 році було засновано великий український клуб у Харбіні. Під час революції і визвольних змагань 1917—1919 рр. на півночі Китаю виникла низка громадсько-політичних об’єднань українців. Восени 1918 року в Харбіні почало діяти консульство Української народної республіки, відкрилася українська гімназія, православна церква, був збудований Український національний дім. Політичним центром і координатором життя українців стала так звана Українська Далекосхідна Рада.

Після громадянської війни тисячі політичних емігрантів українського походження прибули до Китаю. У 20—40-і роки минулого сторіччя вони розгорнули активну громадську і культурно-просвітницьку діяльність, підтримуючи тісні контакти із Західною Україною і Зеленим Клином. Тут були започатковані осередки товариств “Січ”, “Просвіта”. Окрім Маньчжурії вони поширювали свою діяльність і в інші міста Китаю, де мешкали українці. Організація українських видань, бібліотек, театральних вистав, співочих гуртів — усе це сприяло збереженню національної свідомості, культурної ідентичності українців. Досить сказати, що тут виходили часописи “Листи з Далекого Сходу”, “На Далекому Сході”, “Маньчжурський вісник”, працювали українські радіостанції у Харбіні й Шанхаї.

У 50—80-х рр. минулого сторіччя особливого розвитку набуло економічне й технічне співробітництво між Радянською Україною і Китайською Народною Республікою. Тисячі китайських учених і спеціалістів навчалися і стажувалися у наших інститутах і підприємствах. Це сприяло індустріалізації Китаю, піднесенню його інтелектуального потенціалу.

Започатковані ще за радянських часів науково-технічні, економічні й освітньо-культурні стосунки між Україною і Китаєм знайшли своє природне продовження і свій подальший розвиток і на сучасному етапі. Лише торговельний оборот між нашими країнами сягає 2,5 мільярда американських доларів на рік. У перелік товарообміну не тільки метал, мінеральна сировина, а й вироби машинобудування, текстильної промисловості. Дієві зв’язки український промисловий бізнес підтримує з такими фінансовими і промисловими центрами, як Пекін, Шанхай, Чунцінь та ін. Особливо великий обсяг промислового експорту реалізують підприємства “Мотор-Січ”, Запорізький трансформаторний завод. Успішно розвивається міжрегіональне співробітництво: існує 36 пар партнерів на рівні області—провінція і місто—місто.

В останні десятиріччя значно посилюлося науково-технічне співробітництво між нашими країнами. Так, українські вчені сприяли створенню технопарків, зокрема у Харбіні. Один із таких технопарків було створено чотири роки тому за участю спеціалістів Інституту електрозварювання імені Є. О. Патона Національної Академії наук України.

Очевидні результати співпраці у сфері освіти, насамперед на рівні співробітництва між ВНЗ. Нині в Україні навчається десять тисяч студентів і десятки аспірантів із Китаю. Водночас 26 українських студентів проходять фахову підготовку в китайських університетах. Чотири роки тому в Пекінському університеті іноземних мов була створена кафедра української мови. Сьогодні 32 китайські студенти тут спеціалізуються в різних напрямках україністики.

А це вселяє оптимізм і надію, що “шовковий шлях” українців, інтелектуальні й культурні комунікації між нашими народами мають добру перспективу.

● **Олександр КОНОВЕЦЬ**, доктор історичних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МАНДРУЙМО, ЗНАЙМО, ЛЮ-

ПРЕМ'ЄРА РУБРИКИ

ЗАКАРПАТТЯ

МУКАЧІВСЬКИЙ ПАЛАНОК

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф - редактор
Павло МОВЧАН

Головний
редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора.
відділ політики
Володимир ПАВЛІВ
279-49-47

Заступник головного
редактора
Марія ЛИТВИН
279-49-47

Заступник головного
редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57

Відділ просвітянської роботи
Ольга СКРИПКІНА
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovoprosvity.com.ua/slovo

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам. № 3301208

Загальний наклад — 24 000

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

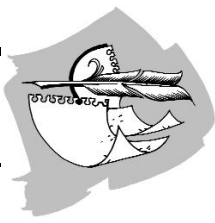
Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилання на "Слово Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.

Іван ДРАЧ

МАЙСТЕР ТРУН ЕДВІН ХУУН

Марісу Чаклайсу

Едвін поклав мене на верстат:
— Не ворухись, я тебе зміряю!
Я лежав на тирсі і стружках
В дивних запахах гострої живиці.
Едвін любив Маріса Чаклайса.
Чаклайс привів свого гостя
З далекого чортизнакого Києва.
Едвін захотів зробити приемне
Далекому гостю з Києва
Тому і поклав мене на верстат:
— Не ворухись, я тебе зміряю!
Жовтою метровою дециметровою
Він мене обміряв старанно
І нарешті прорік задоволено:
— Номер труни в тебе дев'ятнадцятий!..
Летіли за вікном мотоциклісти
Долаючи гору весною.
— Це мої напівфабрикати.
Скільки весною їх б'ється.
Заробітків стачає весною і восени,
Коли дороги слизькі і підступні...
Згодом пили ми чарку
На трунах новеньких сидячи...
За здоров'я напівфабрикатів...
Давно я про це забув
Аж сьогодні згадав у Ризі
Про Маріса Чаклайса і Едвіна Хууна,
Видно, про мене не забуває
Номер труни дев'ятнадцятий...

22.10.2005
Рига

ПУЧКА МІЗИНЦЯ

На маленькому глобусі світу
Малесенька цяточка України —
Як маленька пучка мізинця
Де Росія лежить як долоня
А Казахстан як великий палець
Та цією маленькою пучкою
Не лише глобус вимірюю
Вимірюю все на світі
Просто іншої міри не маю
Це ви собі міряйте
Хто чим може і чим хоче
Хто цілим глобусом
Хто долонею цілою
Хто пальцем великим
А хто середульшим
Хто вказівним
А хто безіменним
А я не мізинцем міряю
А пучкою того мізинця
Так він мене болить

18.10.2005
Конча Озерна

ЛИТОВСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Добре сидимо
Дзукійський самогон п'ємо
Немов литовську ідентичність
Так Юстінасе Марцінкявічюсе
Так Міколасе Карчяускасе
Ані шотландське віскі
Ані шведський Абсолют
Ані французьке Курвуазьє
Не пересилить той самогон
У пору глобального спирту
Захлинав нас один Союз
То чи ж порятує нас інший
Голод пережили ми
Чи ж впораємось з достатком
Чи ж Інтернет ковтне нашу душу
І виверне гомункулуса
В європейському спирті
Чому ж це я не догадався
Не стандартну горілку привезти

ТИ ВЖЕ САМ — НАЧЕ ШРАМ

З немирівським перцем
Треба ж було самогон
З теліженських буряків

13.11.2005
Вільнюс-Конча Озерна

З ЮСТИНАСА МАРЦІНКЯВІЧЮСА

Осінь: коли творіння вбирає
усього творця,
Коли розпадаються форми,
коли облітають серця,
Коли ти вже сам — наче шрам —
і все в холоді болить,
Коли уже знаєш, лише не знаєш коли...

МАТІОЛА

Моя ти дивна матіоло
Коли вечірне гнеться коло
З темнот бузкових вирина
Твоя пахуча таїна

Ти хворостинна і дитинна
Непоказна і старовинна
І граціозна і смутна
Вся — зоряна самотина

Моя ти матіоло дивна
Коли б'є сила супротивна
І валить з ніг мене вина
На ноги зводиш ти одна

Своїм пахучим таємничим
І нерозгаданим обличчям
Як все чаклує й поглина
Нічна всевладна таїна

Ні соняхів ані троянди
Лише зірок жаскі гірлянди
Й над всім твоє незрадне соло
Нічна принцесо — матіоло

14.11.2005
Конча Озерна

СКЛЕРОЗ

Їхав у Литву — забув піжаму.
Їхав із Литви — забув про ліки.
Склеротичну таку вашу маму
Не забуду мабуть вівки.

Ти, забудькуватий склеротику,
Склеротичний ти мій забудьку,
Не сплутай з аеронавтикою еротіку,
З Іреною Карпою Ірен Роздобудько.

Дивлюся в люстерко —
знайомий хтось суне.
Ніяк не впізнаю — знайома проява.
Ніяк не згадаю цієї парсуни —
Скоро в газеті буде об'ява...

ВИШИВАНКА

В. Р. Мойсику

Я по світу іду в вишиванці
А за мною вовки-сіроманці
Доганяють слідом навання.
Я від них відбиваюся щодня.

З малолітка іду в вишиванці.
Народився — відразу у шанці
Я попав, бо відразу в бою
Обстаю за Україну свою.

Мій професор колись в вишиванці
Був скалічений. Був в лихоманці.
Йому вишили фінками груди.
Вічна заполох. Вічні паскуди.

Все життя я іду в вишиванці.
В ній ходили українські повстанці
І в Норильську вмирали як стій...
В вишиванці ходити зумій!..

17.11.2005

ОДЕСЬКА ЧЕРЕШНЯ

Із Одеси преславної
Завезли чуму...

Т. Шевченко

Перекипіла черешне моя,
Чому ти до мене не докипіла?
Кому це вроди отруйний маяк
Палахтить зі сліпучого тіла?
Кому ти вродиш дітей, не моя,

Кому ти вкипиш золотими ночами
Чому це твоє нестерпне ім'я
Мені закипіло як туга одчайна.
Чому все, чому і чому,
Занехавши заповідь божу,
Тебе, як чумак ту одеську чуму
З душі виторгнути не можу!?

* * *

Гортаю свої папери
Перебираю своє життя
Де сери, пери і хери
Доводили мене до пуття
В три ціпи мене молотили
В три погібелі гнули
Світові і рідні мудаки
Орденоносні акули
Але я якось виживав
Бо рідну траву жував
І воду криничну пив
І долі тому не пропив

ТУМАН В ЮРМАЛІ

Неймовірний туман
Узбережжя морське закутав.
Пляжем налякано бігає
Голісінський чоловік
І волає в туманне море:
— Маріє, ну де ти, Маріє,
Марієчко, одзовись...
Нічого не чути.
Нічого не видно...
Неймовірний білий туман...
Пляжем біжу я далі:
Знову голісінський чоловік
Волає в туманне море:
— Єво, ну де ти, Єво,
Куди попливла ти, Євіто,
Ну Єво, виходь, бо приб'ю...

На початок світа попав я.
Видно це святий Йосип
Шукає свою Марію,
Видно Адам навіжений
Праматір людей шукає
В цьому туманному морі,
На цьому туманному пляжі.
Коли вони не докличуться,
Чи почнеться цей світ?!

22.10.2005
Рига

СИВИМИ ВРУНАМИ

Твоя брівка тонколука
Все мене стріляє з лука
Моє диво тонкостебле
Твоє слово хитре й тепле
Твоя мова тонкорунна
Та на сиві мої вруна
Наче канна тонкостанна
Богорівна богоданна
Білопінна славна панна
Не вполіє цього пана
Тонкорунна довгостебла
Баскетбольні грають стегна
Волейбольні граїні перса
Щойно випорснули з мерса
А чи сил на неї стане
На це диво тонкостанне
То ж в поезії чи в прозі
Закарбуй собі на носі
А то ж ти як Буратіно
Будеш з носом неодмінно
Ніжна брівка тонколука
Все мене стріляє з лука
Чи ж мене для тебе стане
Моє диво тонкостанне?!
Твоя зваба тонкорунна
Та на сиві мої вруна?!

25.11.2005

СИВИМ ДИМОМ

І. Галарнику

Між зеленою хвоею
Між брунатними соснами
Поміж клечанням жовтим
Поміж вишні рожевої
Між багрянцем і золотом
Клубочється сивий дим
Домінанта старої симфонії
Це я вам димлю
Валую сизими хвилями
Дихаю пружно і бурхаю
Вибухаю часто вогнем

І знов затухаю димом
Збираюся стараюся напружуюся
Стараюся гріти вогнем
Та вмію вже тільки сивим
Розкотистим сизим димом
Який додає до палітри
Останню прогірклу барву
І вибирається в небеса

24.10.2005
Конча Озерна

СИВИМ КОНЕМ

Це я сивим конем
Їду від хати до хати
Від міста до міста
Від села до села
Це я сивим конем
Від дерева і до дерева
Від листка до листка
Від очей до очей
Їду випрошуюсь
Сивим конем
Простіть коли що не так
В тобі не набувся
В тобі не нажився
Тобі лихословив
Тебе обезславив
Тобі життя збавив
Простіть коли що не так
Чвалаю сивим конем
Від хати до хати
Від листка до листка
Хто ж то там їздить
Сивим конем сторопілим
Себе сам питаю
Душа твоя їздить
Сивим конем
Дожилася душа
До сивого коника

25.10.2005
Конча Озерна

ШКОЛА

Лідії Кравченко

Подивилась вона на сестру
І сказала вона сестрі:
— У тебе двоє близнючок,
І у мене хлопчина.
Давай зробимо школу —
Українську школу у Ризі.
Буде в нас своя Україна.
Стала одна прибиральницею,
А друга сестра директрисою,
А мама їхня стала бабусею
Для всіх школярів.
Прибиральниця часом
Важливіша директриси,
А директриса з ганчіркою
Витирає носа міністрам...
Як вони поневірялись,
Знав лише Господь Бог,
Але вистояли, збулись
Українською школою в Ризі...
А ви в Україні
Можете збутись школою
Чи українським університетом
Чи бодай українською ганчіркою
Щоб витерти носа міністрам?!

8.12.2005
Рига-Київ

МАЙСТРИНЯ СВІЧОК МІРЗА РАМАНЕ

Дивовижно прекрасна жінка
Демонструє свої свічки
І дарує мені найкращу
— Це вам буде. Так. Від мене...
Дивлюся на п'ятидесятилітню красуню
Я, тридцятилітній дурень,
Дивлюсь як на стару перезрілу кобіту
Поглядом: чого вона з мене хоче...
Білі, бузкові, золотаві свічі
Зазирають мені просто у вічі,
В нестерпні очища мої чоловічі,
І кожна ось-ось спалахне,
Щоб спопелити мене,
Вилюбити до дна...
Чи забув афоризм Уїтмена:
Молоді жінки — гарні,
А старші — гарніші...
От тобі на!
Чи знав я, як дихає самотина
У тридцять дурних своїх літ,
Коли не вродився на світ,
А вже вродилась майстриня,
Дивних свічок господиня.
Не спалахнула пішла,
А могла спопелити мене до тла
У тридцять дурних моїх літ,
Коли я не зродився на світ
У її презрілих вічках
Мірза Рамане — незапалена свічка...

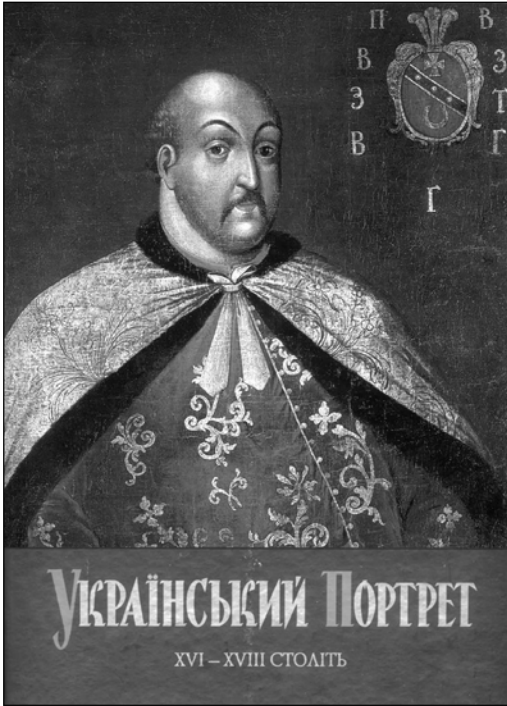

НАШІ ВИДАННЯ

Поза сумнівом, розписи в Соборі святої Софії в Києві є першими у вітчизняному мистецтві відверто змістовними, дифузивними, де в сакральну безвічну сферу проникли мирські сюжети — і серед них портрет сім'ї Ярослава Мудрого... Сюжети оповідні, наративні, що покликані конкретно в часі вписати особистість у позаісторичний контекст, яким була, власне, сама доба Християнства. Візантійський вплив на давню українську культуру — факт незаперечний. Адже, вдивляючись у Києво-Софійські фрески, ми можемо співвідносити образи-символи з образами майже реальними, які були принесені візантійськими майстрами в “поганський” світ зі світу усталеної еллінсько-християнської доби. І варто лише звернутися до давніх фресок, барельєфів чи ваз, аби переконатися, що євангелічні чи біблійні сюжети й мозаїчні портрети позначені не абстрактно-символічними рисами. Крізь зримі рельєфні образи просвічує незрима глибина, що ще не набула плоскісних вимірів і висоти символу. Нетлінність земної істоти — ось сенс цього жанру...

Духовно-соціальна гармонія тут сусидує з неповторністю кожного сушого, хто досягав певної суспільної ієрархії і вже тим самим заслуговував на особливу увагу бути увічненим, бути вписаним, — а не втраченим, як це робилося в пізніші часи, — в єдиний позачасовий сюжет, у якому, власне, чин портретописання є актом перемоги вічного понад часовим, добра над злом, актом торжества людини над тваринним світом. І кожен митець, який творив портрет із пам'яті чи з натури, знаючи весь земний шлях свого героя, зобов'язаний був своїм хистом зафіксувати цю перемогу пам'яті над безпам'ятством, вічного над швидкоплинним, особистісного над загальним, що йменувалося миром, спільнотою, людиністю... Закцентовані індивідуальні риси кожного, що відбитий на портреті, були покликані не лише відображати точність, скопійованість, подібність, а й наголосувати на присутності цієї особистості в світі різноликому, проте не сфокусованому. Цими фокусами часу і, певною мірою, кристаликами позачасового ставали ті, кого сподобилися відтворити майстри пензля. Адже вони — просто майстри, а не можновладці, не сановники, не “значкові товариші”. Кому ми повинні завдячувати нині: майстрам пензля чи тим, кого вони зафіксували на своїх полотнах? Зрозуміло, що і тим, і тим. Проте вражаюча диспропорція

ВІД ТЛІННОГО ДО БЕЗВІЧНОГО...

Філософське осмислення портретів наших пращурів — у передмові Павла МОВЧАНА.

не на користь митців, які, власне, і заслуговують на те, аби ми стверджували: мистецтво вічне, імена — безсмертні... Час усе нівелює... Що скажуть нинішнім молодим, які виховуються телеканалами та інтернетами, імена Лизогубів, Даниловичів, Дараганів, Сулим, Вишневецьких, Забіл, Родзянок? Майже нічого. Адже ми не маємо власної національної історії... Ніби світ тяжіє до аноніми. Можливо, в цьому криється великий зміст. Адже людські амбіції вимагали б історичних узаконень, людина тілесна брала б гору над духовною, а талант, досконалість, майстерність потребували б особливих винятків: я — талант, я — особистість, я — винятковість, я — я... я — самодостатність... Так, ніби він, талант, не від Бога, а від самого себе. Адже ніхто не перевершує Всевишнього в творенні краси, довершеності, доцільності. Отже, все від Бога — і талант митця, і талант того мож-

Із-поміж численних художніх виставок, що їх Національний художній музей України влаштовував протягом останніх років, “Український портрет XVI—XVIII століть” — виставка унікальна. Під одним дахом вдалося зібрати добірну мистецьку розкіш різних музеїв нашої країни. За сприяння Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка та Міністерства культури у видавництві “Артанія Нова” вийшов друком каталог-альбом, присвячений цій виставці. Пам'ять про відкриття...

Альбом складається з 8 розділів, що відповідає структурі виставки. Щоправда, він містить значно більше творів, аніж було представлено в залах музею.

Еволюцію портретного жанру факхово представлено в статті мистецтвознавця Лариси Членової. Володимир Олександрович докладніше розповідає про портретну гравюру. Про львівський портрет та збірку “Одеського замку” віднайдемо у статті Тетяни Сабодаш.

новладця, який і уособлював свій час. Так, Бог є всім сущим, включно з нами і для нас, адже чомусь уцілили ці ромби, квадрати, паралелепієди, ці обмежувальні рамки, це полотно, ці фарби і ці портрети. Чи не нагад нам, сущим, про далеке відомоніле, віддаленіле, але яке потрібне саме нам, людям XXI століття. Вічність присутня в нас і як Бог. Тому й ім'я цій вічності — Бог. Він нам не накидається, не нав'язується, він приходить не через насильство, гвалтівництво, не через “так треба”, а через “так є”...

Уважніше вдивіться в ці лики, не відводьте очей, і Ви побачите за ними великий час наших пращурів, отже, і нас самих у складках вічності. Шукаючи минуле, ми знаходимо себе, перенесені звідти в сьогоденнє, тому для нас такі важливі деталі, візерунки, золота нитка, перначі, булави, посохи, набірні рукоятки, оксамити й адамашки... Пальці тягнуться їх поторкнати,

а погляд хоче побачити той історичний простір, затулений персонами чи парсунами, в якому і ти був, адже пам'ять на генному рівні зберігає щось позасутнісне, безвічне, якому, як ти здогадуєшся, ймення твоєї Батьківщини... Україна... Вона зводиться не лише до чорноземів, супісків, суглинків, лісових масивів чи степових перелогів... Вона, Батьківщина, не лише зрима, матеріальне, земне, предметне, часове, а й незрима, духовне, що якоюсь матрицею лягає на наші душі, які безпомилково вгадують високу спорідненість з усіма тими Галаганами, Вишневецькими, Забілами.

А художники, які зафіксували ці обличчя, ці постави, ці маєстаті, ніби здогадувалися про нашу спрагу, спрагу XXI століття, і натхненно відтворювали портрети, слугуючи Богу, слугуючи вічності, тому що вони себе відчували Господніми співавторами, його підмайстрами, знали, що у Всевишнього все неповторне.

Нам залишається фрагменти того часу, деформовані уламки, черепки, бите скло, оскільки мармуру. Де та слава, бучність, бундючність, вельможність і могутність наших родів? Якщо зберігся цей невеликий відбиток портретів, “парсун”... — то це не лише тому, що ентропійні закони беруть гору над творчими актами, а й підтвердження, що є вищі закони, продиктовані космічною механікою, земне, предметно-зрима є лише одним із вимірів Божого творіння — людини, духовна субстанція якої не висловлювана, проте нам, людям конкретної землі, конкретної доби, конкретної історичної даності — дороги, необхідні оті ознаки земної причетності наших пращурів, які творили цей земний простір, боронили, утверджували його. Ім'я якому Україна... Український портрет... Чуте? Український. Богом також означений, окреслений і даний нам, щоб ми в протидії безвічного з часовим пам'ятали, що час і простір — нероздільні, що образ і дух — нерозривні, і ми, всі суші на цій українській землі, через обстоювання власного історичного часу досягли позачасового, наближаючись до Бога, а не віддаляючись шляхом знеособлення, знелюднення, звиродіння... І портрет — це конкретизація неповторного образу богоподібного творіння — людини, яка тобі співкровна, отже, і необхідна.

● Павло МОВЧАН

СВІТ

Перш за все, слід зазначити, Халіл Жибран (1883—1931), усе-світньо відомий письменник, художник і мислитель першої половини XX ст. — митець не арабський, а американський.

Хоча його родина походила з Лівану, проте належала не до мусульманської, а до християнської (маронітської) громади. Звідси — незвичне для європейського вуха прізвище, що вводить у культурологічну оману. Звідси — оригінальність його творчості, що черпала думки та творчі засоби з багатьох розмаїтих традицій, саме тому міркування цього автора цікаві людям різних культур і віросповідань уже багато десятиліть.

Поема “Пророк” уперше побачила світ 1923 року. Відтоді її перевидано десятки разів і перекладено багатьма мовами світу, тож поява українського перекладу — подія радісна й приємна.

Важко сказати, до якого жанру належить твір. З одного боку — це притча, навіть парабола, насичена розмаїттю символів. Є Місто, є Море, є Пророк, є люди; Пророк тужить за Морем, і Місто видається йому в'язницею, нарешті припливає корабель, аби назавжди забрати його звідти... І раптом люди, яким досі не було ніякого діла до Пророка, приходять і просять його поділитися своєю мудрістю й одкровенням Істини. І він промовляє до них, віддаючи до решти своє знання, а потім іде, хоча співвітчизники щиро просять його лишитися... Можливо, він і радий зостатися ще трохи в Місті, але корабель приплив саме по нього, і залишатися вже не можна. Тепер у серці Пророка, хоча він рушає до

ПРИТЧА ДЛЯ МІСТА

“Пророк”. Халіл Жибран. Швидше за все, я б ніколи не прочитала цієї книжки. Якось побачивши її на книжковій ятці, лишень ковзнула поглядом: “Напевне, це твір якогось арабського письменника... Життєпис Магомета?.. Навряд чи ця книжка для мене...”, — і рушила далі. Які ще культурні асоціації може викликати подібне поєднання назви й ініціалів автора?

Але так трапилося, що друзі подарували мені саме українське видання “Пророка” Х. Жибрана (Пер. з англ. О. Гладкий. — Львів: Свічадо, 2005). У їхніх щирих запевненнях: “Тобі має сподобатися ця книга!” — геть не було іронії... Тож довелося читати.

Несподіванки почалися одразу.

Прекрасного Краю за Морем, довіку житиме туга за Містом, яке довгий час видавалося йому тюрмою-кліткою.

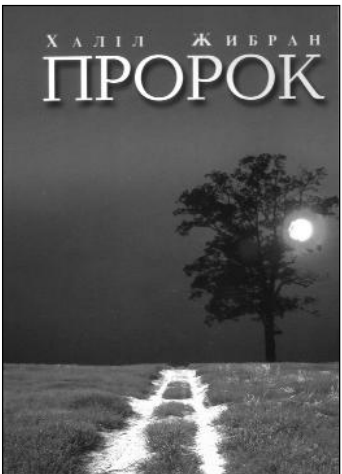
Але головне тут — не сюжет, він охоплює лише перший і останній розділи поеми, створюючи її своєрідне обрамлення, що надає їй композиційної цілісності. Найважливіша частина твору — вервиця монологів Пророка. Усі вони мають однакову структуру. З натовпу виходить хтось один — жрець, старійшина, юнак, учитель, астроном, красномовець тощо — і ставить пророкові запитання, що найбільше хвилює саме його: “Учителю, розкажи нам про ...” Кожен питає про своє: жінка з немовлям на руках — про дітей, багач — про пожертву, шинкар — про їжу, але відповідь Пророка важлива для всіх, цілої громади, й на всі часи, адже він дивиться на світ очима вічності...

У свою чергу промови Пророка розпадаються на фрагменти-афоризми, кожен із яких та-

кож окремий цілісний і завершений витвір.

Написано “Пророка” верлібром. З одного боку це цілком зрозуміло: 1920-ті роки — розквіт американської модерної поезії. Але Х. Жибран відштовхується не від творчих експериментів Е. Паунда та Т. С. Еліота. Джерело, з якого черпає цей поет, — біблійна, давньосемітська й арабські літературні традиції (особливо Книга Еклезіаста та Книга Ісуса Сина Сирахового), звісно, дещо переосмислені в контексті здобутків XX ст. у царині поетології.

Поема Х. Жибрана — справжній Текст у розумінні Р. Барта: її можна читати безліч разів, розгортати на будь-якій сторінці, при цьому кожен її елемент може жити як самостійний твір і водночас давати повне уявлення про ціле. У світовій літературі не так уже й багато таких книг. Тож добре, що нарешті український читач також може долучитися до спільноти Міста й собі вислухати мудрі слова Пророка.

Під міською брамою і коло домашнього вогнища бачив я, як ви принижуєте себе та поклоняєтеся власній свободі, як раби, які принижуються перед тираном і прославляють його,

хоч він убиває їх. Авжеж, у храмовому гаю, і в тіні твердині бачив я найвільніших серед вас, тих, хто носить свою свободу, як ярмо і як кайдани.

І моє серце стікало кров'ю; бо тільки тоді можна бути вільним, коли навіть бажання шукати свободу, перестане бути ярмом для вас і коли ви перестанете говорити про свободу, як мету і бажання.

...думка — це птах простору, який у клітці зі слів може розправити свої крила, та не може летіти.

Халіл Жибран “Пророк”

● Зоя ЖУК

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

МИСЛИТЕЛЬНА УКРАЇНСКА НООСФЕРА

В Українському центрі народної культури “Музей Івана Гончара” за участю української громадськості Києва, Полтави, Львова, Харкова, Чернігова й інших міст України відбулася презентація видавничої серії “Українське мислення” і її першого випуску — збірника “Думки” Володимира ДАНИЛЕЙКА.

Автор — член Національної спілки журналістів України, Національної спілки письменників України, Національної спілки мистецтва України, Національної спілки художників України, Національної спілки кобзарів України; ініціатор гурту “Гомін” (Київ), керівник гурту “Орта” (Полтава)...

Його книга, впорядкована Остапом Ханком, — це своєрідна енциклопедія українського мислення. У збірнику подано свіжі й часто несподівані роздуми автора — сторінка за сторінкою перед читачем розгортається своєрідна енциклопедія українського мислення. Зацікавлений читач знайде тут чимало нового — від започаткування літературного написання звуків української мови “дж”, “дз” (нарівні зі звуками “йі”, “йа”, “йе”, “йу”) як однієї літери, датування всіх подій і явищ (до книжкографії включно) за трипільським літочисленням, космографічного, етнічного й родового покажчиків, — і до українського погляду на світ.

У наступних випусках серії “Українське мислення” — “Зерна мислення” Григорія Скороводи, мисль “Руської правди”, Українське Трипілья, тритомник “Український Палеоліт” (“Кам'яна Могила”, Мізин, Гінці). Серія потенційно не має кінця — як і саме мислення українців, адже ніколи навіть найдоскіпливіші дослідники і вчені не зможуть до кінця охопити й осмислити українську ноосферу...

● Остап ХАНКО

**ПОГЛЯДИ О. ПОТЕБНІ
НА ВИВЧЕННЯ РІДНОЇ
ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВ**

До золотого фонду вітчизняної науки належать праці видатного українського філософа, психолога, мовознавця і педагога О. Потебні (1835—1891). Він реалізував глибоке й широкомасштабне дослідження проблем мови й мовлення, розкрив закономірності засвоєння рідної мови й розвитку мислення та духовності підростаючих поколінь. О. Потебня значно поглибив педагогічні й психологічні аспекти процесу вивчення рідної та іноземної мов.

За О. Потебнею, рідна мова — єдина, нічим не замінима умова існування народу, нації, тому не можна допускати, щоб інша мова під будь-яким приводом і в будь-якій формі гальмувала, витісняла чи заміняла оволодіння “дітьми нації” своєю рідною мовою. Він переконливо доводив, що вивчення і знання двох мов змалку не означає володіння дитиною двома системами зображення і повідомлення.

О. Потебня вважав: коли мова школи відмінна від мови сім’ї, то, як правило, шкільне й сімейне життя дитини не має нормальних, гармонійних відносин, взаємозв’язків. Він доводив, що в таких умовах сімейне життя і школа “будуть зіштовхуватися і боротися одне з одним”.

На глибоке переконання науковця, “чужомовна школа завжди готує зі свідомості учнів вид палімпсеста (грецьке слово, що означає рукопис, написаний на пергаменті по стертому, найціннішому тексту — *Ю. Р.*). Порівняння свідомості дітей із палімпсестами — дуже вдале, наочно доводить гальмівний, часто руйнівний вплив російської мови навчання на розвиток інтелекту, моралі, душі й волі мільйонів українських дітей.

Упродовж останніх століть один зміст і механізми мислення, сформовані в дошкільні наших дітей рідною, українською мовою, у російськомовних школах замінялися іншим змістом і механізмами мислення, притаманними російській мові. При цьому “пропадало” кілька років пізнання, багато внутрішніх ресурсів дітей або зводилися нанівель, або деформувалися.

У листі до О. Штейн учений піддає різкій критиці чужомовну загальноосвітню школу, яка ґрунтується на двомовності чи багатомовності російські класичні гімназії, де кожен учень був зобов’язаний вивчати 4—5 мов, О. Потебня називав “ідіотськими”. Він рішуче засуджував звичай, моду російських дворян організовувати вивчення їхніми дітьми змалку однієї чи кількох іноземних мов. Це було дуже шкідливо для нормального розвитку дітей, бо інакше “з такого виховання не виходила б така переважна кількість дурнів”.

У статті “Мова і народність” О. Потебня пише: “Ознайомлення учнів з іноземними мовами має починатися тільки тоді, коли вони достатньо укріпилися в знанні своєї мови”. Коли ж порушується така закономірність, і діти з раннього віку вивчають іноземну мову, тоді “з дітей із порядними здібностями виходять напівдіоти, живі пам’ятники безглуздя і душевного рабства батьків”.

Виникає суспільно важливе питання: можливо, талановиті діти можуть у дитинстві вивчати іноземну мову, не завдаючи собі жодної шкоди? О. Потебня відповідає і на нього. Він піддав ґрунтовному аналізу життя й діяльність відомих талановитих людей, які змалку вивчали рідну й іноземну мови й не втратили здатності творити рідною (розвивати мистецтво, культуру свого народу та ін.). Він дійшов однозначного висновку, що “в них ді-

Вивчення мов у дитинстві: проблеми і соціальні наслідки або чи доцільно змалку вивчати кілька мов?

яльність думки іноземною мовою, без сумніву, відбувалася на шкоду не тільки думки вітчизняною мовою, але і загальної продуктивності”.

**СУЧАСНА МОВНА КРИЗА
І ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ**

В українському суспільстві триває дивна, багато в чому парадоксальна мовна ситуація. Негативним, навіть загрозливим для виховання підростаючих поколінь, національної безпеки України є те, що продовжують функціонувати імперські функції російської мови. У періоди дошкілья й навчання в початкових класах діти змушені засвоювати 3—4 мови. Такий стан речей — величезний руйнівний чинник, механізм затуманення свідомості сотень тисяч дітей, витіснення духовних першоджерельних засад, коренів патріотизму і громадянськості, які мають формуватися лише рідною, українською державною мовою.

В умовах нашої країни діти національних меншин мають спершу навчатися і виховуватися рідною мовою, а через деякий час (найчастіше науковці називають 3—3,5 роки) оволодівати й державною українською мовою. При цьому батьки, педагоги повинні уважно стежити, щоб діти глибоко знали й рідну, й українську мови, культури і були патріотами Української держави, громадянами якої вони є.

У нас ще не виправлене становище, бо російська мова домінує в багатьох сферах життя, зокрема в сімейному і громадському вихованні. Це порушує природні права багатьох дітей-українців і представників національних меншин України навчатися й виховуватися рідною та державною мовами.

Частина ж науковців, а також представники ЗМІ, чиновники від педагогіки хизуються тим, що за кількістю дітей, які вивчають іноземні мови в дошкільлі й у початковій школі, а також за кількістю підготовки вчителів іноземної мови наша країна вже випередила... Великобританію, Німеччину, Францію та інші цивілізовані країни. Те, що такі “лінії випередження” суперечать здоровому глузду, положенням вітчизняних і зарубіжних учених, педагогів замовчується і піддається забуттю. Праці, ідеї Б. Грінченка, М. Драгоманова, Г. Ващенко, С. Русової, І. Огієнка, О. Потебні, К. Ушинського та інших учених про недоцільність і навіть шкідливість вивчення іноземних мов у ранньому віці відомі дуже вузькому колу педагогів і батьків. Їхні поодинокі голоси тонуть у морі кон’юнктури, вузького розрахунку й ефемерного прагматизму й не можуть подолати “розкрученого” кимось шаленого ажіотажу, культу мови “старшого брата” та західноєвропейських мов. Антинаукова ідея про другу державну (офіційну) мову в нашій країні є, по суті, провокаційною і може тривати до конфліктної ситуації, соціальних збурень і загострення міжнаціональних відносин.

Виникає питання: чи досліджують наші численні науково-дослідні інститути АПН України й інші установи, осередки (відділи, ВНЗівські кафедри філософії, педагогіки, психології та інш. соціальні наслідки білінгвізму чи багатомовності сотень тисяч дітей у дошкільлі й початкових класах? Питання, звичайно, риторичне. А

представники МОН України поспішають розробляти проекти вивчення дітьми згаданих вікових періодів... кількох іноземних мов.

На державному рівні слід прийняти закони, постанови, які б створювали умови для того, щоб покінчити з ненауковими підходами до вивчення мов, їх змішуванням у дитинстві, потворним суржилом, порушеннями конституційних прав дітей навчатися рідною і державною українською мовами та забезпечували мовне середовище, що виховує, для дітей усіх вікових груп.

Потрібно провести низку наукових, науково-практичних конференцій, “круглих столів”, дискусій, організувати цикл передач, друкованих матеріалів у ЗМІ з порушеної проблеми.

Давно виникла потреба включити до ВНЗівських програм підготовки педагогічних кадрів, насамперед учителів української та іноземних мов, такі теми, як “Закономірності вивчення рідної та іноземної мов”, “Вітчизняні педагогіка-класики, освітні діячі про вивчення рідної мови”, “Державна українська мова як найпотужніший чинник зміцнення єдності суспільства”, “Навчання мовам: проблеми, суперечності і шляхи реалізації в дитинстві”, “К. Ушинський і О. Потебня про вивчення мов у ранньому дитинстві”, “Двомовність і багатомовність у ранньому дитинстві: проблеми, суперечності і соціальні наслідки” та ін.

Необхідно видати масовим накладом праці вітчизняних учених К. Ушинського, Г. Ващенко, Б. Грінченка, І. Сікорського, І. Огієнка, О. Потебні, С. Русової, а також зарубіжних учених В. Гумбольдта, А. Дістервега, І. Канта, Бодуена де Куртене та інших, у яких на європейському рівні розв’язуються порушені в цій статті проблеми.

Чим більша увага приділяється вивченню іноземної мови, тим більшою мірою необхідно стимулювати учнів глибше вивчати рідну державну мову, культуру Батьківщини, щоб чужомовні елементи не витісняли цінностей, святинь українського народу і щоб мислення, діяльність і творчість дітей та молоді не мала на собі “іноземного тавра” (К. Ушинський). І тут цілющим еліксиром духовного здоров’я учнів і студентів є знання з українознавства. Адже українознавча наукова інформація поглиблює корені духовності, формує патріотизм і громадянськість, виробляє стійкий імунітет проти будь-яких соціальних, моральних і духовних негараздів, хвороб.

Треба організувати глибокі наукові дослідження проблем розвитку й виховання дітей, які в різні вікові періоди (дошкілья, молодший, середній і старший шкільний вік) вивчають рідну, державну українську й іноземну (чи кілька) мови.

Від МОН України та АПН України батьки, вчителі, інші представники громадськості чекають активних і рішучих дій, кроків, а не дальшого замовчування і нехтування такими фундаментальними проблемами.

Варто проводити активну просвітницьку роботу серед батьків, широкої громадськості для метою поліпшення мовної атмосфери в сім’ї, забезпечення умов для формування в них наукових поглядів на критерії визначення національності, рідної мови та питання вивчення іноземних мов. Треба домогтися

глибокого розуміння батьками, педагогами того, що, з одного боку, рідна мова — найпотужніший засіб пробудження й розвитку задатків, здібностей і талантів дітей, виховання в них національної свідомості, гідності, глибоких патріотичних і громадянських якостей. З іншого боку, — в науково невиважених обставинах чужа мова може бути засобом гальмування розвитку дітей, прищеплення їм рис відступництва від рідного народу, забуття історії предків, замулення першоджерел творчості тощо.

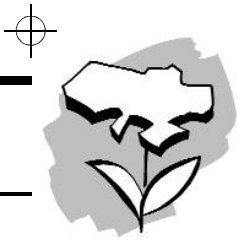
Коли спільними зусиллями владних структур, органів освіти, просвітянських осередків, педагогів і батьків будуть зроблені успішні кроки в науково обґрунтованому вивченні дітьми рідної та іноземної мов, діти виростатимуть добрими й гуманними, оригінальними й самобутніми людьми, глибокими патріотами й активними громадянами незалежної України. Національний характер дітей, їхні природні обдарування засвітяться яскравими гра-
нями.

Юрій РУДЕНКО,
доктор педагогічних наук,
професор НПУ
імені М. Драгоманова,
академік АНВШ України

ВЕЛИКИЙ ПІСТ

Святий Микола і Марія Єгипетська. XVIII ст.

ВАРТО ЗНАТИ

ПОЖЕРТВИ
НА ТАРАСОВУ
ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39—52
за 2003 р., ч. 2—9, 11—14, 16—18,
20—2, 28, 30, 32, 34, 37, 39,
41, 43, 45, 51 за 2004 р.,
ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26—28,
29, 32, 35, 39, 42, 45, 52 за 2005 р.

Андрійчук І. Д., с. Ковалівка	20,00
Бітюков О. В., Бітюкова Л. Г.	20,00
Бішко О. Я., с. Стебник Львівської обл.	100,00
Богачова Ю. В., м. Полтава	10,00
Бойко Д. М., м. Київ	10,00
Бойко М. І., м. Київ	10,00
Бойко С. Г., м. Київ	10,00
Гавренко О. В., Порубанський В. В., м. Біла Цер- ква Київської обл.	332,00
Гавришко Р. І., м. Львів	150,00
Горохівське районне об'єднання ВУТ “Просвіта” Волинської обл.	100,00
Гринишин П. В., Гринишин О. М., м. Стрий Львівської обл.	500,00
Громадяни смт. Муровані Курилівці та с. Українське Вінницької обл. (ч/з Кубова Г. П.)	70,00
Гусаченко І. К., м. Київ	100,00
Данилюк В. О., м. Тростянець Івано-Франківської обл.	10,00
Дяченко С., м. Полтава	10,00
Земляцтво “Братів Рогатинців”, м. Львів (ч/з Польового Я. І.)	310,00
Злонкевич Ю. М., м. Борщів Тернопільської обл.	30,00
ЗОШ І ст. № 7 м. Івано-Франківськ	200,00
Катюха А. О., м. Фастів Київської обл.	20,00
Клименко Я. І., м. Дніпропетровськ	10,00
Коврига Т. Г., м. Муровані Курилівці Вінницької обл.	10,00
Колесник Л. В., смт. Муровані Курилівці Вінницької обл.	17,00
Корж Н. А., м. Полтава	50,00

Корсунський В. С., м. Сєверодонецьк Луганської обл.	20,00
Кошляк, м. Полтава	10,00
Купчак М. П., м. Тернопіль	50,00
Ландарь В. О., м. Полтава	50,00
Лебедева Т. Г., м. Муровані Курилівці	20,00
Вінницької обл. Левицька О. З. із сином Богданом, м. Сімферополь	50,00
АР Крим	50,00
Левицький З. Є., с. Ковильне Роздольненського р-ну, АР Крим	50,00
Лемещук О. Б., м. Трускавець	50,00
Ліпченко Л. З.	240,00
Литвинов Л. Л., м. Суми	100,00
Лісова В. П.	100,00
ЛО Товариство репресованих, м. Львів	2275,00
Лящук Д. М., м. Львів	50,00
м. Суми (Білолюбська К. Г., Голенкова А. В., Голенков А., Ки- сельова А., Бг'ляг'ва М. В.) (ч/з Бабенко Н. В.)	18,00
Мешканці м. Борщів Тернопільської обл. (ч/з Ктотор)	100,00
Мешканці м. Борщів Тернопільської обл. (ч/з Яремії)	100,00
Міська поліклініка № 3, відділ відновного лікування, м. Івано-Франківськ	250,00
Міський благодійний фонд “Шев- ченко і воля”, м. Кременчук	1158,37
Нифанюк О. Г., м. Макіївка Донецької обл.	15,00
Нифанюк С. М., м. Макіївка Донецької обл.	15,00
Новомиколаївське районне об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” Запорізької обл. (ч/з Малікову Л. С.)	30,00
Об'єднання товариства “Просвіта” Галицького р-ну Львівської обл.	70,00
Обласна рада м. Івано-Франківськ	500,00
Обласне об'єднання “Просвіта” м. Львів (ч/з Сумарчук О. О.)	214,00
Обласне об'єднання	

товариства “Просвіта” Галицького р-ну	11,00
Львівської обл. Оріночко Ю. Д., м. Київ	10,00
Парафіяни с. Острожець Мостиського р-ну Львівської обл.	120,00
Первинна профспілкова організація “Галременерго” ДАЕК, м. Львів	3000,00
Письменко Т. Ю., м. Дніпропетровськ	15,00
Пугач В. Г., м. Ужгород	100,00
Рибак П. І., м. Львів	50,00
Рида О. М., м. Київ	10,00
Родина Бабенків, м. Суми	12,00
Романко І. В., Романко Г. Н., с. Портівське Мангуського р-ну Донецької обл.	30,00
Семенюк Т. Ф.	50,00
Скачко Н. Н., м. Харків	50,00
Сокольська Л., м. Одеса	110,00
Сосідко, м. Полтава	15,00
Сопівський осередок “Просвіти” Івано- Франківської обл.	2340,00
СПД Новодворський В. І., м. Київ	600,00
Стогнота Л. К.	100,00
Стороженко Л. Л.	50,00
Тарадай І. А., м. Червоноград Львівської обл.	50,00
Ткачівський Г. Й., м. Івано-Франківськ	50,00
Учні і вчителі Привітнянської СЗШ (ч/з Брижак В. Г.)	51,15
Харитонова В. В., м. Антрацит Луганської обл.	30,00
Харківська обласна державна адміністрація (ч/з Бабаєва В. Н. та Юценка Я. П.)	1095,00
Худа М. П., м. Муровані Курилівці Вінницької обл.	72,25
Чернявська Т. Г., м. Черкаси	50,00
Юдина Я. П., м. Севастополь	100,00
Якимець В. П., м. Луганськ	10,00
Якимець В. П., м. Луганськ	5,00
Якимець В. П., м. Луганськ	10,00
Якимець О. В., м. Луганськ	10,00
Якимець О. В., м. Луганськ	5,00
Якимець О. В.,	

Маловисківська міська
організація Всеукраїнського
об'єднання ветеранів

Поліщук В. М., голова організації	5,00
Матвієнко М. П., голова районної організації “Просвіти”	5,00
Пашченко М. Д.	5,00
Мазуренко А. З.	5,00
Сорока І. В.	5,00
Неживий Г. Г.	5,00
Осадчук В. П.	5,00
Козак В. Є.	5,00
Соловей Л. Л.	5,00
Небензя В. М.	5,00
Кисельов В. П.	5,00
Гуменюк В. Д.	5,00
Колотілова С. І.	7,00
Мельник З. М.	4,00
Слісенко М. Ф.	5,00
Дорохтей Л. С.	2,00
Марциненко Є.	4,00
Аушева Т.	5,00
Гречуха П.	5,00
Дяченко В. С.	3,00
Білова О. С.	3,00
Тюріна З. Д.	4,00
Іванова О. А.	3,00
Шамка О.	3,00
Тончій А.	3,00
Федорова Л. М.	4,00
Володіна М. П.	2,00
Безпала Г. В.	3,00
Шведенко М.	2,00
Брехунець М. К.	2,00

Чоповський І. С.	5,00
Тарасенко А. Д.	2,00
Никифорок М. В.	3,00
Перебейніс В.	2,00
Кирилов М. І.	5,00
ВСЬОГО:	142,00

Мешканці смт. Муровані
Курилівці та с. Українське
Вінницької обл.
(ч/з Кубова Г. П.)

Кубов Г. П., смт. Муровані Курилівці	10,00
Кубова Н. А., смт. Муровані Курилівці	10,00
Кубов Т. Г., смт. Муровані Курилівці	5,00
Кубова О. М., смт. Муровані Курилівці	5,00
Третяк І. А., смт. Муровані Курилівці	5,00
Третяк О. Г., смт. Муровані Курилівці	5,00
Третяк А. М., смт. Муровані Курилівці	5,00
Третяк Р. Г., смт. Муровані Курилівці	5,00
Кубов І. П., с. Українське	5,00
Сулима М. О., с. Українське	5,00
Сулима П. П., с. Українське	5,00
Карпівняк М. П., с. Українське	5,00
ВСЬОГО:	70,00

СЛОВО ОФІРУВАЧА

ЗВЕРНЕННЯ
ДО ВСІХ УКРАЇНЦІВ СВІТУ

Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені
Тараса Шевченка виступило з ініціативою спо-
рудження Кобзарєвого храму біля Чернечої го-
ри в Каневі.

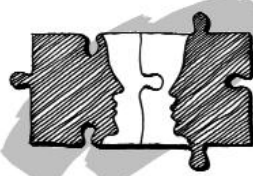
20 травня 2001 року був установлений Хрест
на місці спорудження майбутнього Храму “Та-
расова Церква”, що має стати символом єд-
нання всіх українців усього світу.

Ми мусимо всім миром звести Кобзарєву
Церкву — церкву єднання, церкву братолюб-
ства, яка б свідчила, що Бог і Україна єдині.

Усім, хто хоче зробити пожертву на споруд-
ження Храму, повідомляємо необхідні реквізити:

Добровільні пожертви
“На Кобзарєву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
у Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401, ЗКПО 21709106

ПОДІЯ

Назавжди запам'яталося обличчя Майдану: добре, одухотворене, щасливе. Тоді не було зла, люти, скверни, якої так легко набратися. Не відчувалося ненависті, не вилюпувалися прокльони, не вибухав страх, а лунали сьогочасні й давні пісні. Серед них — на вірші Марусі Чурай. Про цю легендарну авторку далеко не всі чули, а той, хто чув, не мав змоги познайомитися з її доробком: у повному обсязі твори славетної доньки українського народу виходили за пругом далекого 1967 року. І ось маємо ошатне видання «Дівчина з легенди Маруса Чурай» з бентежно ліричним вступним словом великого знавця фольклору Михайла Стельмаха й ґрунтовною післямовою Леоніда Кауфмана.

Ще й досі тривають суперечки: хто вона, Маруса Чурай, — витвір народної уяви чи народна поетеса, яка стала авторкою популярних пісень «Віють вітри...», «Засвістали козаченьки» та «Ой не ходи, Грицю»? У виданні цієї проблеми не обійдено, але добре, що акцентується на іншому — на тому, як пісня об'єднує людей, стає джерелом віри, любові й великих сподівань, зокрема на те, що в читацьких душах відлуниться заклик М. Стельмаха: «Погортайте сторінки сивих віків, вчитайтесь в прості і хвилюючі слова пісень, віднайдіть золоті ключі мелодій — і вам відкриється багато поетичних таємниць, ви почуєте голоси великих творців, імена яких розгубила історія...»

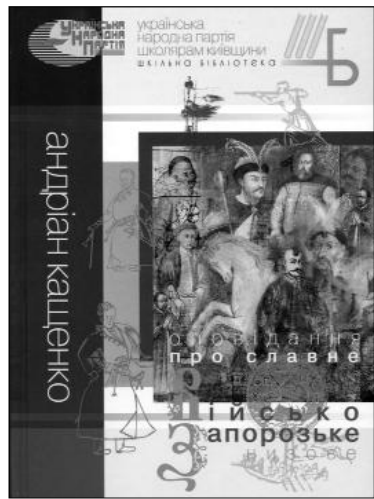
Що й казати про «сиві віки», коли після недовгої плетениці метушливих місяців уже призабуто імена справжніх творців Майдану, який, ставши виразником інтересів народу, перетворився на неперервну величну пісню, що виявила істинну душу нації, утвердила її в історичній тяглоті. На Майдані було витворено вершину, на якій особистісне стає народним, а отже, й загальнолюдським. При цьому

БІБЛІОТЕКА ДЛЯ СУЧАСНОСТІ, ЯКА ТВОРИТЬ МАЙБУТНЄ

«Шкільна бібліотека», яку започаткувала Українська народна партія для учнів Київщини, — проект широкомасштабний, значущий і вкрай необхідний сьогодні. Широкомасштабний, бо за короткий час уже побачила світ низка вагомих видань, а попереду, видно з усього, — довгі гони й неозорі обрії. Значущий, оскільки кожен том — саянистий неповторний саморізок і водночас кожен — самостійна сторінка єдиної всеукраїнської духовної книги, яка не-настанно твориться протягом багатьох століть. Цей проект украй необхідний тому, що український люд може опинитися сам на сам зі складними викликами сьогодення й тривожними запитаннями майбуття. Може опинитися, але цього не станеться, якщо в душі житиме рідне слово, зокрема те слово, яке утверджує й розпросторює «Шкільна бібліотека».

особливої ваги набуло плекання української мови сьогодення — мови патріотизму, демократичних цінностей, свободи. Саме їх завжди утверджували наші велети духу й інтелекту, зокрема Іван Франко. Багато його творів сьогодні прочитуються по-новому, сприймаються під іншим кутом зору, ніж позавчора, ба, навіть учора. Це стосується низки громадянських віршів і поем «Іван Вишенський» та «Мойсей», які займають чільне місце в томі вибраних творів «Я не жалуюсь на тебе, доле...».

Видання, не претендуючи на вичерпність, усе-таки не просто доволі осяжне, а й різногранне.

Добре, що в ньому подані казки й оповідання, але шкода, що немає літературознавчого супроводу та справді новітніх коментарів, які допомогли б підростаючому поколінню якщо не осягнути, то бодай чіткіше уявити справжні масштаби творчості Івана Франка як світової інтелектуально-духовної величини.

Ця прогалина стає відчутною, коли починаєш знайомитися з виданням поеми в піснях «Княжа Україна» Олександра Олеся, яке супроводжується ґрунтовною передмовою Ростислава Радишевського. Саме воно увиразнює неперебутню пізнавальну значущість і велику естетичну цінність призабутого твору

автора, ім'я якого здебільшого асоціюється лише з ліричними мініатюрами. Нині ж Олександр Олесь розкривається перед читачами молодшого й середнього шкільного віку і як вдумливий оповідач, закоханий в українську історію. Далека, княжа, ще великою мірою язичницька, вона постає під пером відомого поета зрозумілою, близькою, рідною.

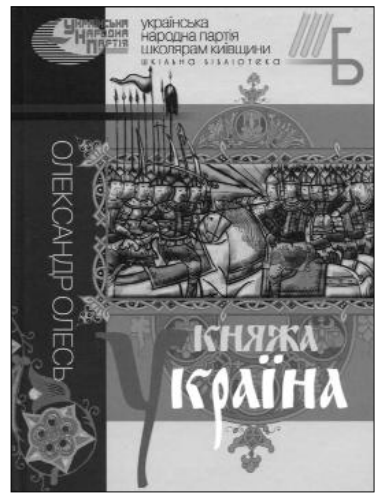
Розлогу поему в піснях Олександр Олесь написав ще 1920 року в Чехії (з 1919-го і до останніх днів життя він перебував в еміграції), але вперше твір, наснажений глибинним патріотизмом, з'явився друком лише через десять літ. Потім було перевидання, відтак — довге забуття. І не лише тому, що відразу після виходу книжка була сприйнята неоднозначно, а передусім тому, що жодна тоталітарна влада ХХ століття не сприймала і власне українського погляду на давнину, і трактування не просто великих, а визначальних відтінків минулого як історії української.

Якщо минуле України Олександр Олесь відтворює у своєрідних піснях, то Андріян Кашченко — в оповіданнях. Захоплива, воістину гостросюжетна книжка так і називається: «Оповідання про славне Військо Запорозьке низове». Усе те, що раніше замовчувалося (цикл побачив світ 1917 року), вийшло на передній план, заявило про себе на повний голос. Яскраві епізоди боротьби козаків із ворогами рідної землі стали своєрідним посібником для всієї України, яка після довгого безнаціонального побутування знову в дні Лютневої революції усвідомила себе героїчною спадкоємницею Запорозької Січі й стала причетною до безпосереднього творення історії. І сьогодні оповідання приваблюють, за словами автора післямови Миколи Шудрі, «простою й дохідливістю викладу найскладніших історичних подій і явищ».

Саме таких книжок, як твір Андріана Кашченка, бракувало в майданних наметах. Там, де формувалося майбутнє рідної держави, вкрай потрібні були схвильовані

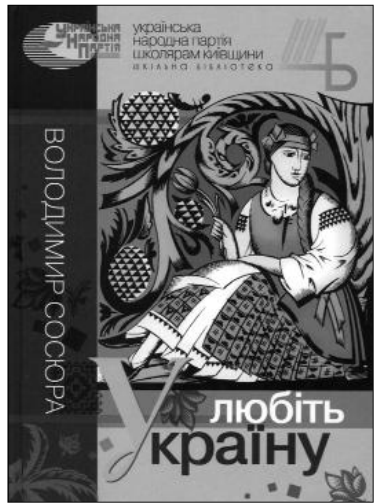
оповіді не лише про козацьку звязку, а й про добро і зло, любов і ненависть, вірність і зраду, чистоту помыслів і підступність, нищість. Якби за Майданом зримо заяснила бодай та українська історія, яку ви-яскравлено в творах Олександра Олеся й Андріана Кашченка, то він би став не просто широкомасштабним патріотичним уроком, а справді дійовою спонукою повсякденного втілення в життя національної ідеї, назавжди вибраним шляхом до власної душі, до української України й до Бога.

Прислужилася б Майдану як новаторському творенню історії також антологія Юрія Лавріненка

«Розстріляне відродження». На жаль, під час усіх революцій найбільше бракує не хліба, а книжок, зокрема тих, що стоять на сторожі душі й духовності. 1997 року Василь Стус занотував у слідчому ізоляторі КДБ: «Завжди буває тяжко чесній, принциповій, порядній і високоталановитій людині». Яскраве підтвердження цього вистражданого висновку — згадана антологія, де вперше на основі величезного фактичного матеріалу розкрито генеалогію, філософію й криваву практику тотального нищення української творчої еліти.

Юрію Лавріненку вдалося вивершити справді естетичну панораму вітчизняної літератури 20—

початку 30-х років минулого століття й водночас — панораму політичну та ідеологічну, осердя якої й стало розукраїнення та обездуховлення народу. Як зазначає автор передмови Михайло Наєнко, «розстріляний», в уявленні упорядника антології, — це не лише той, хто був страчений чи опинився за ґратами, а й той, хто внутрішньо зламався, став рупором більшовицької тоталітарної системи. Отож у широковідомій і авторитетній книжці подаються біографії П. Тичини і М. Рильського, О. Довженка і Ю. Яновського, М. Бажана і В. Сосюри.

Високоромантичні вірші донбаського поета, не раз цитовані на Майдані, єднали молодь нашого Заходу й знову ж таки нашого Сходу. Чимало перлин видатного лірика склали збірку «Любіть Україну», що сприймається як цілком самостійна складова цілісної «Шкільної бібліотеки» — одного з найвдаліших проєктів Видавничого центру «Просвіта» та Української народної партії і голови Київської обласної держадміністрації Євгена Жовтяка, одного з польових командирів Майдану, особисто.

Так, «Шкільна бібліотека» цілісна, хоча в ній представлено різних авторів і різні епохи, бо перейнята наскрізною ідеєю утвердження української, патріотизму, плекання чесного талановитого слова.

Рідного слова, яке необхідне сьогодні, як і завжди, за всіх влад.

Ні, такі ж не випадкові Майдан, добившись перемоги, не квапився саморозпускатися. Ніби передчував, що свою місію виконав не до кінця. І не помилився. Та все ж таки скинув із себе романтичні шати, натягнув робочу спецілку — запрягся у воза щоденних клопотів. Зціпивши зуби, потягнув його вибоїстим бездоріжжям сучасності, у руках якої вкрай рідко побачиш книжку... Ось чому кожне видання «Шкільної бібліотеки» — на вагу золота. Читай українське!

• Микола СЛАВИНСЬКИЙ

ОСОБЛИВА УВАГА

Є в літературі багато добрих і мудрих книжок, які здолали довгий шлях перешкод і по-невбярн, доки врешті потрапили до рук читача. До таких належить і збірка казкових новел В. Короліва-Старого «Нечиста сила» (Видавничий центр «Просвіта», 2005).

Це цикл фантастичних (чи, точніше сказати, фентезійних), побудованих на українському фольклорі й міфології оповідань. Він складається зі вступної новели, що так і називається — «Нечиста сила» (у Києві, на Лисій горі, відбувається міжнародна конференція нечисті, свідком цієї події випадково стає український журналіст, але його за це не карають, а дають матеріал для низки статей), і, власне, 13 історій, кожна з яких про випадок із життя певного персонажа української демонології. Перед читачем розгортаються життєві драми Літавиці й Поторочі, життєрадісним сміхом зблискують при-

ЗАБОРОНЕНІ КАЗКИ — НА ВОЛІ

годи Чорта й Перелесника, щемить серце від співчуття до трагічного кохання Русалоньки й Рибалки. Є в збірці й авторська передмова для дорослих, у якій письменник пояснює, що спонукало його взятися за таку тему. За власним зізнанням, працюючи над книжкою, В. Королів-Старий ставив перед собою дві мети. По-перше, за прикладом митців інших народів, таких, як Гете, Гауптман, Мільтон, олітературити українську міфологію, перевести її персонажів із царини фольклору до світу красного письменства. А по-друге, на думку письменника, не педагогічно прищеплювати дитині страх до неіснуючих страхів: коли людина за своєю природою потребує того, щоб вірити в певні ірраціональні сили, то нехай ці сили будуть добрими, — якщо дитина зі свого першого читачького досвіду призвичається ба-

чити світ не ворожим, а привітним і світлим, то згодом вона зможе зрозуміти його саме таким.

Ось таким шляхетним був творчий задум митця. І, чесно кажучи, він гідно зреалізував надумане: його «Нечиста сила» надзвичайно цікаве, захопливе читання, й не лише для дитини — переконливі характеристики, яскраві персонажі, динамічні сюжети, добірна мова. Вже понад вісім десятиліть минуло від часу написання твору, але жодна з новел цього циклу не видається застарілою, штучною чи незграбною. Тому й прикро, що така чудова книжка мусила здолати тяжкий шлях, ідучи до українського читача.

В. Королів-Старий почав працювати над «Нечистою силою» ще в Києві, за часів національно-визвольних змагань 1917—1919 рр., безпосереднім учасником яких він був. 1920 р.,

щоб уникнути страти від рук більшовиків, він змушений був емігрувати. Тому завершив рукопис, уже перебуваючи в Празі. Перше видання книжки «Нечиста сила» побачило світ 1923 року в таборі для інтернованих, що в польському місті Каліш. Нині примірники цього накладу є великою бібліографічною рідкістю. За нотатками письменника видно, що мав бути ще другий том «Нечистої сили», проте не відомо, чи завершив його автор.

За радянських часів на творчість і Василя Короліва-Старого, і його дружини Наталени Королеви була накладена заборона. Тільки 1990 р., коли Україна вже прямувала до Незалежності, у видавництві «Веселка» вийшло перше українське видання цієї збірки. Потім, 1992 року, вийшов ще один наклад — у видавництві «Довіра», а також переклад

твору російською. У середині 1990-х деякі новели з «Нечистої сили» включили до шкільної програми. І все... Знову мовчанка, майже півтора десятиліття книжка не перевидувалася. Попередні наклади давно розійшлися, і ціле покоління закінчило школу, так, можливо, і не розгорнувши цієї чудової книжки.

Нарешті за справу взявся Видавничий центр «Просвіта», і наприкінці 2005 року в серії «Шкільна бібліотека» від УНП вийшло довгоочікуване перевидання «Нечистої сили», вперше в твердій палітурці, з гарними ілюстраціями й у цікавому оформленні Андрія Вишневського. Незабаром книжка розійдеться по бібліотеках Київщини. Хочеться вірити, що чимало читачів, особливо юних, із задоволенням розгорнуть її і поринуть у захопливі пригоди. Віримо, що в Україну незабаром повернуться й інші твори Василя Короліва-Старого.

• Зоя ЖУК